

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ ТА УПРАВЛІННЯ
КАФЕДРА ОБЛІКУ І ОПОДАТКУВАННЯ

«До захисту допущено»

В.о. завідувача кафедри д.е.н., доцент

_____ **Ірина ТОПАЛОВА**

« ____ » _____ 2026 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття ступеня вищої освіти «Бакалавр»
освітньої програми «Облік і оподаткування»
за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування»

**ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ
ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ І АУДИТУ (КОНТРОЛЮ) В БЮДЖЕТНИХ
УСТАНОВАХ**

Науковий керівник: д.е.н., доцент

Ірина ТОПАЛОВА

Рецензент: д.е.н., професор

Наталія ЗАХАРЧЕНКО

Виконала здобувачка першого рівня вищої
освіти заочної форми навчання
освітньо-професійної програми «Облік і
оподаткування» спеціальності
071 «Облік і оподаткування»

Руслана ПЕТРОВА

*Засвідчую, що кваліфікаційна робота
містить результати власних досліджень.
Використання ідей і текстів інших авторів
має посилання на відповідне джерело*

_____ **Руслана ПЕТРОВА**

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ І АУДИТУ В БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВАХ.....	6
1.1. Економічна сутність бюджетних установ та особливості їх функціонування.....	6
1.2. Нормативно-правове забезпечення бухгалтерського обліку в державному секторі.....	18
1.3. Методичні аспекти організації аналізу та аудиту в бюджетних установах.....	24
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ СУЧАСНОГО СТАНУ ОБЛІКУ ТА АНАЛІЗУ В БЮДЖЕТНІЙ УСТАНОВІ.....	30
2.1. Організаційно-економічна характеристика Служби у справах дітей та документальне забезпечення.....	30
2.2. Аналіз активів, пасивів, джерел формування майна та фінансового результату Служби у справах дітей.....	45
2.3. Сучасний стан обліку в установі.....	67
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ, АУДИТУ І ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ У БЮДЖЕТНІЙ УСТАНОВІ.....	73
3.1. Впровадження аудиту та внутрішнього контролю Служби у справах дітей.....	73
3.2. Удосконалення системи внутрішнього контролю Служби у справах дітей.....	76
3.3. Напрями удосконалення обліку, аналізу та аудиту (контролю) Служби у справах дітей.....	79
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	80
СПИСОК ВИКОРСИТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	83
ДОДАТКИ.....	87

ВСТУП

Актуальність теми дослідження визначається тим, що бюджетні установи працюють у середовищі жорсткої регламентації використання бюджетних коштів, високих вимог до достовірності облікових даних, прозорості звітності та ефективності внутрішнього контролю. За цих умов бухгалтерський облік, аналіз і аудит (контроль) виступають не лише інструментами документування операцій, а й базою для прийняття управлінських рішень, оцінки стану активів, забезпечення фінансової дисципліни та попередження порушень бюджетного законодавства.

Для бюджетних установ особливого значення набувають питання узгодження вимог НП(С)БОДС, Плану рахунків державного сектору, кошторисної дисципліни, казначейського обслуговування, організації внутрішнього контролю та формування аналітичної інформації для керівництва. У сучасних умовах зростає також потреба в оновленні локальних регламентів, цифровізації облікових процедур і посиленні ризик-орієнтованого підходу до контролю.

Метою кваліфікаційної роботи є узагальнення теоретичних положень і розроблення практичних рекомендацій щодо вдосконалення організації обліку, аналізу та аудиту (контролю) в бюджетних установах. Для досягнення поставленої мети визначено такі завдання: дослідити економічну сутність бюджетних установ; розкрити нормативно-правове забезпечення обліку та контролю; проаналізувати організацію обліку в установі; провести аналіз фінансової звітності; охарактеризувати систему аудиту та внутрішнього контролю; обґрунтувати шляхи вдосконалення.

Для досягнення поставленої мети у роботі визначено такі *завдання*:

- розкрити економічну сутність бюджетних установ та визначити їх місце у системі державного сектору;

- дослідити нормативно-правове забезпечення бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту (контролю) в бюджетних установах;
- охарактеризувати організаційні особливості побудови облікового процесу в бюджетній установі;
- проаналізувати діючу облікову політику установи та оцінити її відповідність сучасним методичним вимогам;
- здійснити аналіз фінансового стану й основних показників діяльності установи за даними фінансової звітності;
- узагальнити типові бухгалтерські проведення та практику відображення господарських операцій у системі рахунків державного сектору;
- дослідити особливості організації внутрішнього контролю та аудиту в бюджетній установі;
- обґрунтувати напрями вдосконалення обліку, аналізу й аудиту (контролю) в бюджетних установах.

Об'єктом дослідження є діяльність бюджетної установи як суб'єкта державного сектору в частині організації облікового, аналітичного та контрольного процесів.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних і практичних аспектів організації бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту (контролю) в бюджетних установах, а також шляхи їх удосконалення в сучасних умовах функціонування державного сектору.

Методи дослідження. У процесі виконання дипломної роботи використано загальнонаукові та спеціальні методи дослідження. Метод теоретичного узагальнення й порівняння застосовано для розкриття економічної сутності бюджетних установ та дослідження нормативно-правових засад організації обліку. Метод аналізу і синтезу використано для вивчення складових системи бухгалтерського обліку, аналізу та внутрішнього контролю. Горизонтальний і вертикальний аналіз застосовано для оцінки динаміки та структури показників

фінансової звітності установи. Коефіцієнтний метод використано для характеристики структури активів і окремих аспектів фінансового стану установи. Табличний метод застосовано для наочного подання результатів дослідження, розрахунків і бухгалтерських проведення. Абстрактно-логічний метод використано при формулюванні висновків і розробленні пропозицій щодо вдосконалення обліку, аналізу та аудиту (контролю) в бюджетних установах.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані у роботі пропозиції можуть бути використані для вдосконалення наказу про облікову політику, підвищення аналітичності бухгалтерської інформації, покращення організації внутрішнього контролю, посилення контролю за цільовим використанням бюджетних коштів та удосконалення інформаційного забезпечення управлінських рішень у бюджетних установах.

Інформаційною базою дослідження є фінансова звітність установи, зокрема Баланс (форма № 1-дс), Звіт про фінансові результати (форма № 2-дс), пояснювальна записка, наказ про облікову політику та положення про службу, а також чинні нормативно-правові акти й наукові джерела з питань обліку, аналізу та контролю в державному секторі.

Структура роботи: вступ, три основні розділи, висновки та пропозиції, список літератури та додатки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ І АУДИТУ В БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВАХ

1.1. Економічна сутність бюджетних установ та особливості їх функціонування

Бюджетні установи посідають важливе місце у системі державних фінансів і виступають однією з базових організаційних форм реалізації функцій держави та органів місцевого самоврядування. Їх діяльність пов'язана із забезпеченням суспільних потреб у сфері управління, освіти, охорони здоров'я, культури, соціального захисту, безпеки та інших напрямів публічного значення, що зумовлює особливий характер їх економічної природи, джерел фінансування та побудови обліково-аналітичної системи.

У вітчизняній нормативній і науковій літературі бюджетні установи розглядаються як суб'єкти державного сектору, що створюються органами державної влади або місцевого самоврядування у встановленому порядку та повністю або переважно утримуються за рахунок коштів відповідних бюджетів. Бюджетний кодекс України визначає бюджетні установи як органи державної влади, органи місцевого самоврядування, а також організації, створені ними у встановленому порядку, що утримуються за рахунок державного чи місцевого бюджету та є неприбутковими. Такий підхід підкреслює, що бюджетна установа є не просто організаційною одиницею, а особливим учасником бюджетних відносин, діяльність якого безпосередньо пов'язана з виконанням завдань публічного управління [17].

Фінансова й бюджетна звітність суб'єктів державного сектору – це частина загальної звітності про виконання Державного бюджету України та кошторисів бюджетних установ, яка узагальнює результати їх діяльності за

періоди.

Фінансова звітність суб'єктів державного сектору – це система бухгалтерських форм, у яких відображаються фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів установи за звітний період. Вона показує структуру активів і зобов'язань, обсяг власного капіталу, фінансові результати та зміни у грошових потоках.

Характеристику фінансової та бюджетної звітності суб'єктів державного сектору наведено у табл. 1.1.

Бюджетна звітність призначена для відображення стану виконання бюджету. Вона формує інформацію про надходження та використання бюджетних коштів у розрізі бюджетної класифікації, дає змогу оцінити виконання бюджетних програм, дотримання кошторисних призначень і цільовий характер видатків.

Суб'єктами складання такої звітності є розпорядники бюджетних коштів (бюджетні установи в особі їх керівників) і одержувачі бюджетних коштів (підприємства, організації, установи без статусу бюджетної, які отримують кошти для виконання заходів бюджетних програм).

Фінансова та бюджетна звітність суб'єктів державного сектору є взаємопов'язаними складовими єдиної системи інформаційного забезпечення управління публічними фінансами. Вони відображають результати діяльності бюджетних установ з різних, але взаємодоповнювальних позицій: фінансова звітність характеризує майновий і фінансовий стан установи, результати її діяльності та рух грошових коштів, тоді як бюджетна звітність зосереджується на відображенні процесу виконання бюджету та використання коштів за бюджетними програмами [17]. Завдяки цьому поєднанню забезпечується можливість як внутрішнього управління ресурсами установи, так і контролю за дотриманням бюджетної дисципліни на рівні держави.

Таблиця 1.1

**Порівняльна характеристика фінансової та бюджетної звітності суб'єктів
державного сектору**

Елемент	Фінансова звітність суб'єктів державного сектору	Бюджетна звітність суб'єктів державного сектору
Сутність	Система бухгалтерських форм, у яких відображаються фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів установи за звітний період	Частина загальної звітності про виконання Державного бюджету України та кошторисів установ, що показує стан виконання бюджету
Основне призначення	Узагальнене відображення структури активів і зобов'язань, обсягу власного капіталу, фінансових результатів і змін у грошових потоках за певний період	Формування інформації про надходження та використання бюджетних коштів, оцінку виконання бюджетних програм і дотримання кошторисних призначень
Об'єкт відображення	Майновий і фінансовий стан установи, результати її діяльності та рух коштів за видами діяльності	Рух бюджетних коштів за доходами та видатками в розрізі бюджетної класифікації та бюджетних програм
Основні показники	Активи, зобов'язання, власний капітал, доходи, витрати, фінансовий результат, грошові потоки	Планові та фактичні показники доходів і видатків, залишки коштів, обсяги фінансування бюджетних програм, ступінь освоєння асигнувань
Інформаційна база для управління	Використовується для оцінки фінансової стійкості установи, ефективності використання ресурсів, прийняття управлінських рішень щодо активів, зобов'язань і витрат	Використовується для контролю за цільовим і ефективним використанням бюджетних коштів, аналізу виконання бюджетних програм і дотримання бюджетної дисципліни
Періодичність складання	Зазвичай складається щокварталу та щороку (залежно від вимог законодавства та підзаконних актів для суб'єктів державного сектору)	Складається відповідно до бюджетного законодавства у строки, встановлені для звітності про виконання бюджету (місячна, квартальна, річна тощо)
Користувачі інформації	Органи управління установою, органи державного сектору вищого рівня, органи контролю, кредитори, інші заінтересовані користувачі	Органи Державної казначейської служби, розпорядники бюджетних коштів, органи державного фінансового контролю, органи законодавчої та виконавчої влади

Джерело: складено автором на основі [16; 23-25; 2, с. 11; 18; 5, с. 28]

Фінансова звітність суб'єктів державного сектору орієнтована насамперед на узагальнення інформації про активи, зобов'язання, власний капітал, доходи, витрати та грошові потоки бюджетної установи за певний період. Вона дозволяє оцінити фінансову стійкість установи, ефективність використання нею ресурсів, стан розрахунків і результати діяльності в цілому [2, с. 12]. Такі дані є базою для прийняття управлінських рішень керівництвом установи, а також для оцінки впливу її діяльності на фінансовий стан відповідного розпорядника бюджетних коштів. Крім того, фінансова звітність виконує важливу функцію забезпечення прозорості та підзвітності суб'єктів державного сектору перед органами контролю та іншими заінтересованими користувачами.

На відміну від фінансової, бюджетна звітність зосереджується на відображенні руху бюджетних коштів у розрізі доходів і видатків відповідно до бюджетної класифікації. Її основне призначення полягає в контролі за виконанням бюджетних програм, дотриманням кошторисних призначень і цільовим використанням асигнувань. Саме бюджетна звітність дозволяє відстежувати ступінь освоєння бюджетних асигнувань, своєчасність і повноту надходжень, наявність або відсутність заборгованостей, а також ефективність використання бюджетних ресурсів у розрізі окремих заходів і програм [4]. Для органів Державної казначейської служби, розпорядників бюджетних коштів і органів державного фінансового контролю ця інформація є ключовою при оцінці бюджетного процесу.

Водночас між фінансовою та бюджетною звітністю існує тісний взаємозв'язок. Показники бюджетної звітності формуються на основі даних бухгалтерського обліку, які одночасно використовуються для складання фінансової звітності. Узгодженість інформації в цих двох видах звітності забезпечує цілісне уявлення про діяльність бюджетної установи як з точки зору виконання кошторису, так і з точки зору її фінансового стану [5, с. 22]. Тому якісна організація обліку в суб'єктах державного сектору є передумовою

достовірності як фінансової, так і бюджетної звітності, а отже – ефективного управління та результативного контролю за використанням публічних коштів [36, с. 84].

Розглянемо склад фінансової та бюджетної звітності на рис. 1.1.

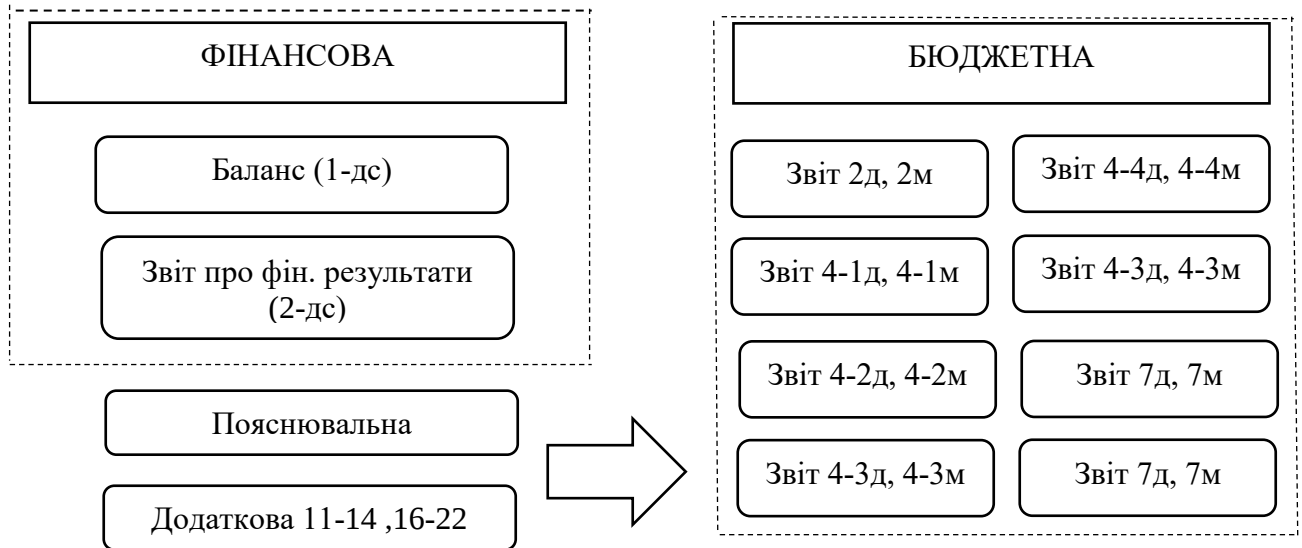

Рис. 1.1. Склад та взаємозв'язок фінансової та бюджетної звітності

(складено автором)

До фінансової та бюджетної звітності встановлюються вимоги щодо:

- повноти відображення всіх операцій за звітний період;
- достовірності й документального підтвердження показників;
- зіставності даних за різні періоди;
- дотримання затверджених форм, структури та інструкцій щодо заповнення;
- узгодженості показників між різними формами фінансової й бюджетної звітності;
- своєчасного подання у встановлені строки.

Фінансова звітність складається з уніфікованими формами (Баланс, Звіт про фінансові результати, Звіт про рух грошових коштів, Звіт про власний капітал тощо), затвердженими для суб'єктів державного сектору. Бюджетна

звітність формується за формами, що забезпечують розкриття виконання бюджету в розрізі доходів, видатків, кредитування та фінансування.

Звітність розпорядників і одержувачів бюджетних коштів поділяється за періодичністю на:

- місячну;
- квартальну;
- річну.

Фінансова звітність, як правило, подається щокварталу та за рік, а окремі форми (наприклад, Звіт про рух грошових коштів, Звіт про власний капітал) — лише за річний період. Бюджетна звітність складається щомісячно, щокварталу та щороку залежно від конкретної форми та рівня розпорядника.

Адресатами подання фінансової та бюджетної звітності є [32]:

- органи Державної казначейської служби (у частині виконання бюджету та кошторисів);
- вищі за рівнем розпорядники бюджетних коштів;
- центральні органи виконавчої влади, уповноважені на формування та аналіз звітності;
- інші органи державного фінансового контролю в межах їх повноважень.

На відміну від суб'єктів підприємницької діяльності, бюджетні установи не функціонують з метою одержання прибутку. Їх призначення полягає у створенні та наданні суспільно значущих, переважно нематеріальних послуг, результат яких має соціальний, управлінський або гуманітарний ефект, а не комерційний фінансовий результат. У наукових джерелах наголошується, що неприбутковий статус таких установ визначає не лише характер їх діяльності, а й особливості формування фінансового результату, підходи до оцінки ефективності та зміст фінансової звітності.

Економічна сутність бюджетних установ проявляється через поєднання кількох ключових ознак. По-перше, вони діють у межах публічного сектору та

реалізують державні або муніципальні функції. По-друге, їх фінансове забезпечення базується на механізмі бюджетного фінансування, що здійснюється у формі бюджетних асигнувань. По-третє, результати їх діяльності оцінюються насамперед з позицій суспільної корисності, законності, результативності та ефективності використання ресурсів, а не з точки зору отримання прибутку [32].

Однією з базових характеристик бюджетної установи є її функціонування в умовах кошторисного фінансування. Кошторис виступає основним плановим документом, що визначає повноваження установи щодо отримання доходів і здійснення видатків, а також окреслює обсяг та цільове спрямування бюджетних ресурсів для виконання покладених на неї функцій. Саме кошторисний механізм надає діяльності бюджетної установи чітко регламентований характер і встановлює тісний зв'язок між бюджетними призначеннями, взятими зобов'язаннями, касовими видатками та відображенням господарських операцій у бухгалтерському обліку [27].

Особливості функціонування бюджетних установ безпосередньо впливають із їх правового статусу. Вони є юридичними особами публічного права, діють на основі державної або комунальної форми власності та не мають повної майнової автономії в тому розумінні, як це властиво комерційним підприємствам. Майно, яке використовується бюджетною установою, належить державі або територіальній громаді, а сама установа реалізує повноваження щодо володіння, користування і в окремих межах розпорядження цим майном відповідно до чинного законодавства [9, с. 741]. Розглянемо сутність та особливості функціонування бюджетних установ (див. табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Визначення сутності та особливостей функціонування бюджетних установ

Автор	Узагальнена характеристика сутності та особливостей функціонування бюджетних установ
Овчарова Н.В. [19, с. 361–369]	Підкреслює, що для українських бюджетних організацій типовим є надання державних послуг соціального спрямування, переважно без стягнення плати з одержувачів. Така безоплатність є ключовою ознакою їх неприбуткового характеру та зумовлює особливу побудову фінансово-економічних відносин установ з державним бюджетом
Савчук Н.В. [29, с. 470–486]	Розглядає суб'єкти господарювання державного сектору як такі, що функціонують у жорстких бюджетних рамках. Їх діяльність обмежена доведеними асигнуваннями та затвердженими бюджетами, які набувають чинності лише після прийняття відповідних нормативно-правових актів, що посилює роль кошторисного планування та фінансової дисципліни
	Виділяє комплекс особливостей фінансово-господарської діяльності бюджетних установ як суб'єктів господарювання. По-перше, вони діють на основі державної чи комунальної форми власності, що визначає порядок придбання майна за бюджетні кошти, формування власного капіталу та процедури відчуження активів. По-друге, належать до неприбуткових організацій, для яких головною метою є надання нематеріальних послуг, а не отримання прибутку. По-третє, здійснюють видатки, які за економічним змістом відрізняються від витрат підприємницьких структур: це безповоротні державні платежі, що не створюють та не відновлюють фінансових вимог. По-четверте, бюджетні установи не формують власних оборотних коштів у класичному розумінні, а їх платоспроможність та фінансовий стан залежать від своєчасності й повноти надходження асигнувань з відповідних бюджетів та оплати зобов'язань Казначейством
Ткачук Н.М. [30, с. 112–116]	Зазначає, що характерною рисою бюджетних установ є надання суспільно важливих, переважно соціально орієнтованих послуг населенню на безоплатній основі. Їх визначальною ознакою є відмежування від комерційних суб'єктів та підтвердженням неприбуткової природи бюджетної діяльності
Р.М. Фрич [33, с. 115–119]	Розглядає бюджетні установи як некомерційні організації, що не ставлять за мету отримання прибутку та створюються для здійснення соціально-культурної, наукової, освітньої, управлінської та подібної діяльності. Автор акцентує, що такі установи є суб'єктами фінансового права насамперед тому, що виконують свої функції за рахунок коштів державного або місцевих бюджетів, що обумовлює особливий правовий режим їх фінансового забезпечення та відповідальність за використання публічних коштів.

Джерело: складено автором на основі [19, 29-30, 33]

Суттєвою відмінністю бюджетних установ від підприємств реального сектору є також характер видатків і доходів. Якщо в діяльності комерційних

суб'єктів ключовими категоріями є витрати, собівартість, дохід від реалізації та прибуток, то у бюджетних установах центральне місце займають бюджетні асигнування, кошторисні призначення, видатки, власні надходження та цільове використання коштів. Така специфіка зумовлює іншу логіку організації бухгалтерського обліку, в якій важливо не лише правильно класифікувати операцію, а й забезпечити підтвердження її законності, відповідності бюджетному законодавству та кошторисним повноваженням [21, с. 194].

У науковій літературі підкреслюється, що фінансове забезпечення бюджетних установ не обмежується лише загальним фондом бюджету [19, с. 232].

В сучасних умовах дедалі більшого значення набувають власні надходження бюджетних установ, зокрема плата за послуги, благодійні внески, гранти, дарунки та інші джерела, дозволені законодавством. Це означає, що бюджетна установа поступово перетворюється з пасивного одержувача бюджетних коштів на активного учасника фінансових відносин, який повинен забезпечити належний облік усіх джерел ресурсів, контроль за їх цільовим використанням і прозоре відображення у звітності [10, с. 273].

Водночас наявність власних надходжень не змінює базової природи бюджетної установи як неприбуткової організації. Надходження від додаткових джерел не мають на меті формування прибутку в комерційному розумінні, а спрямовуються на забезпечення статутної діяльності, зміцнення матеріально-технічної бази, розширення можливостей надання публічних послуг та підвищення якості функціонування установи. Саме тому при дослідженні економічної сутності бюджетних установ важливо враховувати їх подвійний фінансовий режим: з одного боку, жорстко регламентоване бюджетне фінансування, з іншого — використання додаткових джерел, що розширюють фінансову базу діяльності [10, с. 740].

Особливе місце серед ознак бюджетних установ займає казначейське обслуговування коштів. Воно забезпечує централізований рух бюджетних ресурсів, контроль за відповідністю платежів кошторису та бюджетним асигнуванням, а також дотримання фінансової дисципліни на стадії виконання бюджету. Унаслідок цього бухгалтерський облік у бюджетних установах нерозривно пов'язаний із процедурами казначейського супроводу, що вимагає чіткого документального оформлення операцій, узгодженості між первинними документами, регістрами обліку і звітністю [26].

Ще однією важливою рисою є багаторівнева система підпорядкованості й фінансового управління. У бюджетному процесі функціонують головні розпорядники бюджетних коштів і розпорядники нижчого рівня, що впливає на обсяг їх повноважень, порядок доведення бюджетних асигнувань, структуру внутрішньої звітності та організацію контролю. Така ієрархічність зумовлює специфіку управлінських і облікових процесів, адже бюджетна установа повинна не лише вести облік власних операцій, а й забезпечувати інформаційну взаємодію з вищим розпорядником коштів та органами Казначейства.

Функціонування бюджетних установ відбувається під впливом жорстких обмежень щодо використання фінансових ресурсів. На відміну від підприємств, які можуть відносно вільно перерозподіляти власні кошти відповідно до комерційної доцільності, бюджетні установи мають діяти в межах затвердженого кошторису, бюджетної класифікації та цільового призначення видатків. Це значно підвищує роль попереднього, поточного і подальшого контролю, а також зумовлює високу відповідальність бухгалтерської служби за правильність відображення операцій [21, с. 195].

У цьому контексті слід наголосити, що бухгалтерський облік у бюджетних установах має не лише інформаційне, а й виразне правове значення. Як зазначається у сучасних дослідженнях, кожна облікова операція у публічному секторі набуває юридичного змісту, оскільки пов'язана з рухом публічних

коштів і майна, а отже, має бути підтверджена з позицій законності, достовірності, підзвітності та відповідальності. Саме тому облік у бюджетних установах слід розглядати не лише як технічну систему реєстрації господарських фактів, а як складову механізму захисту публічних фінансів.

Організація обліку в бюджетних установах спирається на спеціальні національні стандарти бухгалтерського обліку в державному секторі та окремий План рахунків. Це забезпечує уніфікований підхід до відображення нефінансових активів, фінансових активів, капіталу, зобов'язань, доходів і витрат, але водночас вимагає високого рівня професійної підготовки бухгалтерського персоналу та чіткого визначення елементів облікової політики. Таким чином, економічна природа бюджетних установ прямо впливає на методику їх обліку, оскільки облік має відображати не тільки економічну сутність операцій, а й специфіку бюджетного процесу [37, с. 68].

Значна частина наукових праць присвячена тому, що бюджетні установи функціонують у середовищі підвищеного контрольного навантаження. Їх діяльність підлягає внутрішньому контролю, відомчому контролю, казначейському контролю, державному фінансовому контролю та іншим формам нагляду, що пояснюється суспільною значущістю бюджетних ресурсів. Це означає, що будь-які недоліки в організації обліку, документообігу чи внутрішнього контролю можуть мати наслідком не лише спотворення звітності, а й фінансові правопорушення та юридичну відповідальність.

Необхідно також відзначити соціальну спрямованість результатів діяльності бюджетних установ. На відміну від підприємств, де результат можна оцінити в категоріях прибутку, рентабельності або ринкової вартості, бюджетні установи створюють суспільну цінність, яка часто не має прямого грошового виміру. Саме тому ефективність їх функціонування слід оцінювати через співвідношення обсягу і якості наданих публічних послуг, рівня досягнення

програмних цілей, раціональності використання коштів та збереження майна [7, с. 48].

Економічна сутність бюджетних установ тісно пов'язана з поняттям публічної підзвітності. Будь-яка бюджетна установа функціонує не лише для внутрішніх потреб органу управління, а в інтересах суспільства, тому її діяльність має бути прозорою, документально підтвердженою і зрозумілою для користувачів фінансової інформації. Це підвищує значення фінансової звітності як інструменту комунікації між установою, органами управління, контролюючими структурами та суспільством загалом.

У сучасних умовах економічна природа бюджетних установ зазнає певної трансформації під впливом цифровізації, реформування державного сектору, розширення вимог до відкритості бюджетної інформації та адаптації до міжнародних стандартів обліку в публічному секторі. У наукових джерелах наголошується, що подальший розвиток системи обліку в бюджетних установах пов'язаний із підвищенням прозорості, уніфікації фінансової інформації, посиленням відповідальності та вдосконаленням нормативно-методичного забезпечення. Це свідчить про те, що економічна сутність бюджетних установ не є сталою категорією, а розвивається разом із трансформацією системи державних фінансів [6, с. 42].

Отже, бюджетні установи є специфічними суб'єктами державного сектору, економічна сутність яких визначається їх неприбутковим характером, публічним призначенням, кошторисним фінансуванням, правовим режимом майна, казначейським обслуговуванням, високим рівнем регламентації діяльності та підвищеними вимогами до підзвітності й контролю. Саме ці особливості формують специфіку організації бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту в бюджетних установах і обумовлюють необхідність їх окремого комплексного дослідження як особливої ланки системи державних фінансів.

1.2. Нормативно-правове забезпечення бухгалтерського обліку в державному секторі

Нормативно-правове забезпечення бухгалтерського обліку в державному секторі України є багаторівневою системою регулювання, яка охоплює законодавчі акти, підзаконні нормативні документи, національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку в державному секторі, відомчі акти Міністерства фінансів України та внутрішні локальні документи окремої установи. Саме така багаторівнева побудова нормативної бази забезпечує єдність методологічних підходів до ведення обліку, складання фінансової звітності, контролю за використанням бюджетних коштів і формування інформації для прийняття управлінських рішень у системі публічного управління.

Базовим законодавчим актом у сфері регулювання бухгалтерського обліку виступає Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», який визначає загальні правові засади організації, ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності в Україні. Його норми поширюються і на суб'єктів державного сектору з урахуванням специфіки їх діяльності, що виявляється у поєднанні загальних принципів бухгалтерського обліку із спеціальними правилами бюджетного законодавства та стандартів для державного сектору. Значення Закону полягає в тому, що він закріплює основоположні принципи обліку, вимоги до первинних документів, реєстрів бухгалтерського обліку, відповідальність за організацію облікового процесу та загальні підходи до формування фінансової звітності [25].

Особливе місце в системі нормативного регулювання займає Бюджетний кодекс України, який визначає правові засади функціонування бюджетної системи, статус розпорядників і одержувачів бюджетних коштів, принципи бюджетного процесу, а також загальні вимоги до контролю за надходженням і

використанням бюджетних ресурсів. Для бухгалтерського обліку в бюджетних установах положення Бюджетного кодексу мають фундаментальне значення, оскільки саме вони формують правове середовище, у межах якого здійснюється фінансово-господарська діяльність установи, виконуються кошториси, плануються та контролюються видатки, а також складається бюджетна звітність. Таким чином, Бюджетний кодекс виступає не лише джерелом бюджетного права, а й важливою нормативною основою організації бухгалтерського обліку в державному секторі.

Ключове значення для уніфікації облікової методології мають національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку в державному секторі, затверджені Міністерством фінансів України. Саме ці стандарти конкретизують порядок визнання, оцінки, класифікації та розкриття в обліку й звітності окремих об'єктів: активів, зобов'язань, доходів, витрат, фінансових інвестицій, запасів, основних засобів та інших елементів облікової системи суб'єктів державного сектору. Упровадження НП(С)БОДС спрямоване на підвищення прозорості державних фінансів, забезпечення порівнянності звітної інформації та наближення національної системи обліку до міжнародних підходів у державному секторі.

Важливе місце серед нормативних документів посідає НП(С)БОДС 101 «Подання фінансової звітності», затверджений наказом Міністерства фінансів України від 28.12.2009 № 1541. Зазначений стандарт визначає мету фінансової звітності суб'єктів державного сектору, її склад, загальні вимоги до подання інформації, якісні характеристики звітності та принципи розкриття облікових даних. Його практичне значення полягає в тому, що він формує єдині підходи до побудови системи фінансової звітності, завдяки чому забезпечується зрозумілість, доречність, достовірність і зіставність звітної інформації для користувачів [14]. Отже, НП(С)БОДС 101 виконує системоутворюючу функцію

у сфері підготовки фінансової звітності суб'єктів державного сектору та є базовою методичною основою розкриття результатів їх діяльності.

Не менш важливим елементом нормативного забезпечення є План рахунків бухгалтерського обліку в державному секторі, затверджений наказом Міністерства фінансів України від 31.12.2013 № 1203. Цей документ установлює структуру рахунків і субрахунків, які застосовуються для відображення господарських операцій розпорядниками бюджетних коштів, органами Казначейства, державними цільовими фондами та іншими суб'єктами державного сектору. План рахунків поділяє облікову систему на балансові та позабалансові рахунки, а також забезпечує систематизацію інформації про нефінансові активи, фінансові активи, капітал, зобов'язання, доходи, витрати та інші об'єкти обліку. Його впровадження має важливе методологічне значення, оскільки сприяє єдності синтетичного обліку, підвищує аналітичність інформації та створює основу для узгодженого складання фінансової й бюджетної звітності.

Окрему роль у системі нормативного регулювання відіграють підзаконні акти Міністерства фінансів України, що деталізують порядок складання фінансової, бюджетної та іншої звітності, а також регламентують практичні аспекти організації бухгалтерського обліку в бюджетних установах. Зокрема, Порядок складання фінансової, бюджетної та іншої звітності розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів визначає склад форм звітності, правила їх заповнення, строки подання й коло користувачів [20]. Саме ці нормативні акти забезпечують практичну реалізацію положень Закону, Бюджетного кодексу та НП(С)БОДС у щоденній діяльності суб'єктів державного сектору.

На рівні окремої установи важливим інструментом організаційного забезпечення бухгалтерського обліку є наказ про облікову політику. Цей локальний документ конкретизує загальні норми законодавства з урахуванням особливостей діяльності установи та фіксує прийняті нею методичні й

організаційні рішення щодо ведення обліку. У наказі про облікову політику, як правило, визначаються форми організації бухгалтерської служби, правила документообігу, перелік застосовуваних субрахунків, підходи до обліку малоцінних необоротних матеріальних активів, порядок нарахування амортизації, організація аналітичного обліку, проведення інвентаризації та застосування позабалансових рахунків. Отже, саме локальні документи установи трансформують загальнодержавні нормативні вимоги у внутрішній механізм функціонування конкретної облікової системи.

Нормативно-правове забезпечення бухгалтерського обліку в державному секторі не є статичним. Воно постійно оновлюється відповідно до змін у бюджетному законодавстві, розвитку національної системи бухгалтерського обліку та процесів гармонізації з міжнародними стандартами обліку в державному секторі. Зокрема, у фаховому середовищі фіксуються зміни та проєкти оновлення окремих НП(С)БОДС, що свідчить про подальшу трансформацію методології фінансової звітності й уточнення підходів до облікового відображення окремих операцій [12]. Це означає, що бюджетні установи повинні постійно відстежувати зміни нормативної бази та своєчасно адаптувати внутрішні положення й облікові процедури (див. табл. 1.3).

Узагальнюючи викладене, можна стверджувати, що нормативно-правове забезпечення бухгалтерського обліку в державному секторі формує цілісну методичну й організаційну основу функціонування облікової системи бюджетної установи.

Його структура охоплює акти загального правового регулювання, спеціалізовані стандарти державного сектору, підзаконні акти фінансового відомства та внутрішні документи установи, які в сукупності забезпечують законність, методичну єдність, інформаційну повноту та контрольованість бухгалтерського обліку (див. табл. 1.4).

Таблиця 1.3

Система нормативно-правового регулювання бухгалтерського обліку в державному секторі

Рівень нормативного регулювання	Основні документи	Характер впливу на облік
Законодавчий рівень	Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», Бюджетний кодекс України	Визначає загальні правові засади ведення бухгалтерського обліку, складання звітності, функціонування бюджетного процесу та відповідальність учасників
Національні стандарти	НП(С)БОДС 101 та інші стандарти державного сектору	Регламентують методологію визнання, оцінки, класифікації та розкриття об'єктів обліку і звітності
Відомчий рівень	Накази Мінфіну, порядок складання звітності, методичні рекомендації	Конкретизують практику застосування стандартів, порядок ведення обліку й заповнення форм звітності
Організаційний рівень	Наказ про облікову політику, графік документообігу, положення про бухгалтерську службу	Закріплює внутрішній порядок організації облікового процесу в конкретній установі

Джерело: складено автором на основі [14; 16; 20; 23-25; 26; 27; 31-32]

Узагальнюючи викладене, слід зазначити, що нормативно-правове забезпечення бухгалтерського обліку в державному секторі України має багаторівневий і системний характер.

Воно охоплює законодавчі акти (Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», Бюджетний кодекс України), національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку в державному секторі, План рахунків, підзаконні відомчі акти Міністерства фінансів та локальні документи бюджетних установ, насамперед наказ про облікову політику.

Таблиця 1.4

Роль основних нормативних актів у формуванні системи бухгалтерського обліку бюджетної установи

Нормативний акт	Зміст регулювання	Значення для бюджетної установи
Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»	Установлює загальні принципи ведення бухгалтерського обліку, вимоги до документування операцій і складання фінансової звітності	Формує базові правові засади функціонування облікової системи та відповідальність за її організацію
Бюджетний кодекс України	Визначає правила бюджетного процесу, статус розпорядників коштів, засади фінансування та контролю	Створює правові межі виконання кошторису та використання бюджетних ресурсів
НП(С)БОДС 101 «Подання фінансової звітності»	Визначає склад фінансової звітності, вимоги до її якісних характеристик і порядок розкриття інформації	Забезпечує єдиний підхід до формування звітної інформації суб'єктами державного сектору
План рахунків бухгалтерського обліку в державному секторі, наказ № 1203	Установлює перелік рахунків і субрахунків для систематизації облікової інформації	Є методичною основою відображення господарських операцій та побудови синтетичного й аналітичного обліку
Наказ про облікову політику установи	Конкретизує методи й організаційні процедури ведення обліку в межах окремої установи	Забезпечує адаптацію загальних нормативних вимог до специфіки діяльності конкретної бюджетної установи

Джерело: складено автором на основі [14; 16; 20; 23-25; 26; 27; 31-32]

Узгоджене застосування актів усіх рівнів забезпечує єдність методології обліку, прозорість і зіставність фінансової та бюджетної звітності, підвищує якість інформації для управління й контролю за використанням публічних коштів. Відповідно, ефективність функціонування облікової системи конкретної бюджетної установи значною мірою залежить від повноти врахування вимог цієї нормативної бази та своєчасного її оновлення відповідно до змін у законодавстві й стандартах державного сектору.

1.3. Методичні аспекти організації аналізу та аудиту в бюджетних установах

Економічний аналіз у бюджетних установах має специфічну цільову орієнтацію, що відрізняє його від аналізу в суб'єктів підприємницької діяльності. Якщо для комерційних підприємств ключовими орієнтирами виступають прибутковість, рентабельність, ліквідність і ділова активність у контексті зростання вартості бізнесу, то для бюджетних установ пріоритетним є оцінювання законності, цільового характеру, результативності та ефективності використання бюджетних ресурсів, а також забезпечення збереження державного й комунального майна [12]. Це зумовлено тим, що бюджетні установи функціонують не з метою отримання прибутку, а для реалізації публічних функцій держави або органів місцевого самоврядування, тому аналітична робота в них повинна орієнтуватися на потреби управління кошторисом, фінансовою дисципліною та якістю надання суспільних послуг.

Об'єктами аналізу в бюджетних установах є склад і структура активів, стан джерел фінансування, обсяги та напрями використання бюджетних коштів, динаміка доходів і видатків, виконання кошторису, стан дебіторської та кредиторської заборгованості, наявність і рух необоротних активів, а також загальна результативність використання ресурсного потенціалу установи [28, с. 262]. На відміну від господарських товариств у державному секторі важливішим є виявлення відхилень від затверджених призначень, оцінювання повноти фінансування, дотримання цільового використання коштів і своєчасності виконання бюджетних програм.

Методична база аналізу в бюджетних установах ґрунтується на загальнонаукових та спеціальних прийомах економічного дослідження. До найбільш поширених методів належать горизонтальний, вертикальний,

порівняльний, коефіцієнтний, структурно-динамічний та факторний аналіз, а також метод групування, узагальнення, балансовий метод і прийоми табличного та графічного подання результатів [35]. Практична цінність цих методів полягає в тому, що вони дозволяють не лише констатувати фактичний стан активів, зобов'язань і видатків, а й виявляти тенденції, диспропорції, відхилення від планових параметрів та внутрішні резерви підвищення ефективності використання бюджетних ресурсів.

Горизонтальний аналіз використовується для вивчення динаміки показників фінансової та бюджетної звітності у часі. За його допомогою визначаються абсолютні та відносні зміни вартості активів, зобов'язань, власного капіталу, доходів, витрат і окремих статей кошторису, що дає змогу оцінити загальні тенденції розвитку установи або виявити проблемні напрями її функціонування. Вертикальний аналіз дає можливість дослідити структуру активів, пасивів, доходів і видатків, а також визначити питому вагу окремих елементів у загальному обсязі ресурсів чи фінансування. Саме цей підхід є корисним для оцінювання того, наскільки раціонально сформована ресурсна база установи та якою є структура її видатків [22, с. 33].

Важливе місце у практиці державного сектору посідає коефіцієнтний аналіз, який дозволяє оцінити співвідношення між окремими групами ресурсів і джерел їх формування, виявити рівень фінансової автономії, забезпеченість установи оборотними ресурсами, ступінь зношеності необоротних активів, частку дебіторської чи кредиторської заборгованості, а також окремі показники фінансової стійкості [32, с. 28]. Хоча система коефіцієнтів у бюджетних установах не може механічно дублювати показники комерційного сектору, її адаптація до особливостей державного сектору є необхідною для формування комплексної характеристики фінансового стану установи.

Не менш важливим є порівняльний аналіз, за допомогою якого зіставляються показники різних звітних періодів, окремих установ одного

профілю, структурних підрозділів або фактичні результати з плановими параметрами кошторису. Такий підхід дозволяє виявляти сильні та слабкі сторони функціонування бюджетної установи, визначати ступінь виконання затверджених показників і оцінювати ефективність управлінських рішень. У поєднанні з аналізом відхилень цей метод дає змогу глибше дослідити причини перевитрат та нерівномірності використання фінансових ресурсів.

Організація аналітичної роботи в бюджетній установі повинна бути підпорядкована інформаційним потребам системи управління. Це означає, що аналітичні процедури не можуть бути самоціллю, а мають забезпечувати керівництво установи, головних розпорядників коштів і контрольні органи своєчасною, повною та релевантною інформацією для прийняття рішень. Результати аналізу використовуються при коригуванні планових показників, оптимізації структури видатків, посиленні контролю за збереженням активів, перегляді внутрішніх процедур документообігу та вдосконаленні контролю.

Інформаційною базою економічного аналізу в бюджетних установах виступають дані фінансової та бюджетної звітності, реєстри бухгалтерського обліку, кошторис, плани асигнувань, дані аналітичного обліку, матеріали інвентаризацій, акти перевірок, внутрішні управлінські звіти та пояснювальні записки [1, с. 42]. Саме комплексне використання усіх джерел дозволяє забезпечити достовірність аналітичних висновків і підвищує прикладне значення аналізу для управління бюджетною установою. Економічний аналіз у бюджетних установах слід розглядати як важливий інструмент управління, контролю та обґрунтування рішень, спрямованих на підвищення ефективності використання публічних ресурсів. Його методичний інструментарій базується на методах фінансового аналізу та адаптується до специфіки державного сектору, де ключовими орієнтирами є законність, доцільність, економність і результативність використання бюджетних коштів (табл. 1.5), де узагальнено

основні методи економічного аналізу і показане їх зміст та практичне значення для управління бюджетними ресурсами.

Таблиця 1.5

**Основні методи економічного аналізу в бюджетних установах та їх
практичне значення**

Метод аналізу	Зміст методу	Практичне значення для бюджетної установи
Горизонтальний аналіз	Дослідження змін показників у часі, визначення абсолютних і відносних відхилень	Дозволяє оцінити динаміку активів, зобов'язань, доходів, витрат і виконання кошторису за кілька періодів
Вертикальний аналіз	Визначення структури показників та питомої ваги окремих елементів у загальному підсумку	Дає змогу оцінити структуру активів, джерел фінансування та видатків установи
Коефіцієнтний аналіз	Розрахунок співвідношень між окремими показниками фінансового стану і ресурсного забезпечення	Використовується для оцінки забезпеченості ресурсами, фінансової стійкості та стану окремих груп активів і зобов'язань
Порівняльний аналіз	Зіставлення фактичних показників із плановими, нормативними або показниками інших періодів та установ	Дозволяє виявити відхилення від кошторису, резерви економії та ефективність управлінських рішень
Структурно-динамічний аналіз	Поєднання дослідження структури й динаміки показників	Дає комплексну оцінку змін у ресурсній базі та видатках установи

Джерело: складено автором на основі [1]

У ній виокремлено горизонтальний, вертикальний, коефіцієнтний, порівняльний та структурно-динамічний аналіз, які дають змогу оцінити динаміку та структуру показників, взаємозв'язки між окремими елементами ресурсів і джерел їх формування, а також виявити відхилення від планових параметрів кошторису й внутрішні резерви підвищення ефективності використання бюджетних коштів.

Наповнення інформаційним забезпеченням аналізу в бюджетній установі наведемо у табл. 1.6. Така систематизація методів дозволяє обґрунтовано

вибирати інструментарій аналізу залежно від цілей дослідження й інформаційних потреб керівництва бюджетної установи.

Таблиця 1.6

Інформаційне забезпечення аналізу в бюджетній установі

Джерело інформації	Характеристика	Аналітичне призначення
Фінансова звітність	Містить узагальнені дані про активи, зобов'язання, власний капітал, доходи, витрати та рух коштів	Використовується для оцінки фінансового стану, динаміки ресурсів і результатів діяльності
Бюджетна звітність	Відображає виконання бюджету, надходження і використання коштів за бюджетною класифікацією	Забезпечує аналіз виконання кошторису, цільового використання асигнувань і бюджетної дисципліни
Кошторис і плани асигнувань	Визначають планові обсяги фінансування та напрями використання коштів	Дають можливість порівнювати фактичні показники з плановими та виявляти відхилення
Регістри бухгалтерського обліку	Містять деталізовану інформацію про господарські операції	Служать базою для поглибленого аналізу окремих об'єктів обліку та перевірки достовірності звітних даних
Матеріали інвентаризації та акти перевірок	Містять інформацію про фактичну наявність активів і виявлені порушення	Дають змогу оцінити стан збереження майна та ефективність контрольних процедур

Джерело: складено автором на основі [1]

Порівняльна характеристика економічного аналізу, внутрішнього контролю та аудиту в бюджетних установах свідчить, що ці елементи виконують взаємодоповнювальні функції в системі управління фінансами.

Економічний аналіз зосереджений на оцінці стану ресурсів, структури та динаміки видатків, результативності діяльності й формуванні управлінських пропозицій. Внутрішній контроль орієнтований переважно на попередження порушень, забезпечення законності операцій і своєчасне виявлення відхилень у процесі їх здійснення. Аудит, зі свого боку, забезпечує незалежну оцінку достовірності облікових даних, фінансової та бюджетної звітності, а також дає

рекомендації щодо вдосконалення організації обліку, контролю й управлінських процедур.

Таким чином, економічний аналіз, внутрішній контроль і аудит не можуть розглядатися ізольовано: вони утворюють єдину систему інформаційно-контрольного забезпечення управління бюджетною установою. Результати аналізу формують інформаційну базу для контролю й аудиту, тоді як висновки контролерів та аудиторів впливають на коригування аналітичних підходів і облікової політики. Узгоджене функціонування цих трьох складових сприяє зміцненню фінансової дисципліни, підвищенню прозорості використання бюджетних коштів і загальній ефективності діяльності установи.

У бюджетних установах аудит виконує не лише контрольну, а й превентивну функцію: він допомагає виявляти порушення, нецільове та неефективне використання коштів, а також запобігати їх повторенню. Основна мета аудиту — підтвердити дотримання бюджетного законодавства, правильність відображення операцій у обліку і звітності та оцінити ефективність управлінських рішень щодо видатків.

У бюджетних установах застосовують державний зовнішній аудит (державний фінансовий аудит, ревізії, інспектування) і внутрішній аудит, який організовується всередині установи або в системі центрального органу влади. Внутрішній аудит у державному секторі України базується на міжнародних стандартах професійної практики внутрішнього аудиту та спеціальних методологічних вказівках Мінфіну.

Контроль та аудит у бюджетному процесі регулюються Бюджетним кодексом України (стаття 26), а також постановами Кабінету Міністрів і методичними рекомендаціями Державної аудиторської служби. Ці акти визначають порядок проведення аудиту фінансової та господарської діяльності бюджетних установ, вимоги до програм перевірок, оформлення результатів та реалізації аудиторських рекомендацій. У сучасних умовах фермерським

господарствам є сенс зосередитись на ролі аудиту бюджетних коштів як інструмента запобігання неефективним видаткам, мінімізації ризиків у закупівлях та посилення фінансової дисципліни.

РОЗДІЛ 2

ДОСЛІДЖЕННЯ СУЧАСНОГО СТАНУ ОБЛІКУ ТА АНАЛІЗУ В БЮДЖЕТНІЙ УСТАНОВІ

2.1. Організаційно-економічна характеристика Служби у справах дітей та документальне забезпечення

Об'єктом дослідження у кваліфікаційної роботі є Служба у справах дітей Красносільської сільської ради Одеського району Одеської області (далі – Служба у справах дітей), яка функціонує як установа публічного сектору та здійснює діяльність у межах повноважень органу місцевого самоврядування у сфері захисту прав та інтересів дітей. Відомості про установу підтверджуються даними офіційних реєстраційних ресурсів і локальних документів, а у фінансовій звітності досліджуваний суб'єкт ідентифікується за кодом ЄДРПОУ 43570033. Наявність у матеріалах дослідження Балансів, Звіту про фінансові результати, наказу про облікову політику та положення про службу дає підстави розглядати дану установу як повноцінний об'єкт обліково-аналітичного дослідження, оскільки це дозволяє оцінити не лише показники її фінансового стану, а й внутрішню організацію облікового процесу.

Організаційна характеристика Служби у справах дітей пов'язана з її функціональним призначенням у системі місцевого самоврядування. Служби у справах дітей в Україні діють на підставі типових положень, затверджених Кабінетом Міністрів України, а також відповідних локальних положень, прийнятих конкретними органами влади, що визначають їх завдання, повноваження, підпорядкованість та внутрішню структуру. На офіційному ресурсі Красносільської громади наведено інформацію про кадрову структуру відповідної служби, зокрема наявність начальника, головного спеціаліста, спеціалістів та бухгалтера, що свідчить про функціональний розподіл

обов'язків і створює передумови для розмежування управлінських, виконавчих та облікових функцій у межах установи.

З огляду на функціональне призначення Служби у справах дітей, її діяльність має виражений соціально-управлінський характер і не спрямована на отримання прибутку. Тому організаційно-економічна характеристика такої установи повинна ґрунтуватися не на показниках прибутковості чи рентабельності, а на аналізі складу активів, джерел фінансування, структури видатків, особливостей бюджетного забезпечення, стану матеріально-технічної бази, а також на оцінці організації бухгалтерського обліку і внутрішнього контролю. Саме така специфіка зумовлює необхідність розглядати установу як суб'єкт державного сектору, діяльність якого оцінюється за критеріями законності, доцільності, фінансової дисципліни та результативності використання бюджетних ресурсів.

Суттєве значення для характеристики установи має аналіз її документального забезпечення. У матеріалах дослідження наявний наказ про облікову політику Служби у справах дітей, що свідчить про формалізований підхід до організації бухгалтерського обліку та прагнення до нормативного впорядкування облікових процедур. Для бюджетної установи наявність такого документа є принципово важливою, оскільки саме наказ про облікову політику конкретизує загальні норми законодавства та національних стандартів бухгалтерського обліку в державному секторі з урахуванням особливостей діяльності конкретного розпорядника бюджетних коштів.

Наказ про облікову політику досліджуваної установи визначає загальні засади організації бухгалтерського обліку, порядок документообігу, правила застосування рахунків, ведення аналітичного обліку, використання програмного забезпечення та організацію позабалансового обліку. Це означає, що в установі сформовано внутрішній регламент, який забезпечує єдність підходів до відображення господарських операцій, систематизації первинної

інформації та узагальнення даних у звітності. Практичне значення наказу про облікову політику полягає в тому, що він виступає не лише технічним документом, а й важливим елементом внутрішнього контролю, оскільки закріплює відповідальних осіб, правила проходження документів і методичні засади ведення обліку.

Особливу увагу в досліджуваному наказі привертає встановлення вартісного критерію малоцінних необоротних матеріальних активів на рівні 20000 грн. Це положення має важливе методичне значення, оскільки безпосередньо впливає на класифікацію придбаних матеріальних об'єктів, порядок їх відображення в бухгалтерському обліку, нарахування амортизації та побудову аналітичного обліку. Встановлення такого критерію дозволяє уніфікувати підходи до розмежування основних засобів і малоцінних необоротних матеріальних активів, що, у свою чергу, підвищує послідовність облікової політики та спрощує процес прийняття рішень при документальному оформленні господарських операцій.

Не менш важливим складником організаційного забезпечення діяльності установи є положення про Службу у справах дітей на 2025 рік, яке визначає її правовий статус, мету створення, основні завдання, функції, права, відповідальність та місце в системі управління громади. Поєднання положення про службу з наказом про облікову політику дозволяє глибше оцінити не лише методику ведення бухгалтерського обліку, а й загальне управлінське середовище, у межах якого здійснюються фінансово-господарські операції. Саме завдяки цьому стає можливим простежити зв'язок між організаційною структурою установи, розподілом повноважень та побудовою системи внутрішнього контролю.

З позицій обліково-аналітичного дослідження документальне забезпечення Служби у справах дітей доцільно розглядати як основу достовірності бухгалтерської інформації. Первинні документи, внутрішні розпорядчі акти,

положення, графіки документообігу, форми фінансової звітності та реєстри бухгалтерського обліку забезпечують фіксацію, накопичення, перевірку й узагальнення даних про господарські операції установи. Від якості документального забезпечення залежить не лише правильність відображення активів, зобов'язань і видатків, а й можливість проведення подальшого економічного аналізу, внутрішнього контролю та аудиту.

В умовах функціонування бюджетної установи особливого значення набуває взаємозв'язок між організаційними документами та контрольними процедурами. Якщо положення про службу закріплює функціональні напрями діяльності й розподіл компетенції між посадовими особами, то наказ про облікову політику та інші внутрішні документи регламентують порядок документального оформлення операцій, контроль за рухом документів, послідовність їх опрацювання та відповідальність за достовірність даних. Отже, саме через систему локальних нормативних актів формується внутрішнє контрольне середовище, яке забезпечує належну організацію бухгалтерського обліку та збереження майна бюджетної установи.

Таким чином, організаційно-економічна характеристика Служби у справах дітей Красносільської сільської ради Одеського району Одеської області дозволяє зробити висновок, що досліджувана установа має необхідне нормативне, кадрове та документальне підґрунтя для ведення бухгалтерського обліку відповідно до вимог державного сектору (див. табл. 2.1).

Подані документи забезпечують інформаційну базу для комплексного дослідження діяльності установи, поєднуючи фінансові показники з організаційно-правовими засадами її функціонування. На основі фінансової звітності (балансу та звіту про фінансові результати) можна оцінити майновий стан, структуру джерел фінансування, динаміку доходів і видатків, а також результати виконання кошторису. Наказ про облікову політику та Положення про Службу у справах дітей дозволяють врахувати специфіку організації

облікового процесу, розподіл повноважень і наявні передумови внутрішнього контролю, що підвищує обґрунтованість висновків дослідження.

Таблиця 2.1

Характеристика основних документів, що формують організаційне та облікове середовище Служби у справах дітей

Документ	Характеристика	Значення для дослідження
Баланс (форма № 1-дс)	Містить інформацію про активи, зобов'язання та власний капітал установи на звітну дату	Використовується для аналізу фінансового стану, структури активів і джерел фінансування
Звіт про фінансові результати (форма № 2-дс)	Відображає доходи, витрати та фінансовий результат діяльності установи	Є джерелом оцінки динаміки доходів і видатків та результатів виконання кошторису
Наказ про облікову політику	Визначає принципи, методи та організаційні засади ведення бухгалтерського обліку в установі	Дозволяє оцінити внутрішню регламентацію облікового процесу та особливості методики обліку
Положення про Службу у справах дітей	Закріплює статус, завдання, функції, права та відповідальність установи	Дає змогу оцінити організаційне середовище, структуру повноважень і передумови внутрішнього контролю

Джерело: складено автором на основі фінансової звітності Служби у справах дітей

Наявність фінансової звітності, наказу про облікову політику, положення про службу та визначеного функціонального розподілу обов'язків створює основу для подальшого аналізу активів, джерел фінансування, результатів діяльності та системи внутрішнього контролю установи (див. табл. 2.2).

Отже, виходячи з даних 2.1 та 2.2, досліджувана установа – Служба у справах дітей характеризується наявністю належно оформленої організаційної та облікової бази, що створює передумови для достовірного ведення бухгалтерського обліку, складання фінансової звітності та проведення подальшого аналітичного дослідження.

Таблиця 2.2

Організаційні та облікові особливості Служби у справах дітей

Ознака	Характеристика	Вплив на облік і аналіз
Правовий статус	Установа функціонує у структурі органу місцевого самоврядування	Зумовлює застосування правил бухгалтерського обліку державного сектору та бюджетного законодавства
Код ЄДРПОУ	43570033	Забезпечує ідентифікацію установи у фінансовій звітності та дослідницьких матеріалах
Кадрова структура	Передбачено наявність керівника, спеціалістів та бухгалтера	Створює основу для розподілу функціональних і контрольних повноважень
Наказ про облікову політику	Формалізує підходи до обліку, документообігу, аналітичного й позабалансового обліку	Забезпечує єдність методики обліку та достовірність інформаційної бази для аналізу
Вартісний критерій МНМА	20000 грн	Впливає на класифікацію активів, амортизацію та методику документального оформлення об'єктів

Джерело: складено автором на основі фінансової звітності Служби у справах дітей

Документальне забезпечення Служби у справах дітей виступає важливим елементом внутрішньої регламентації її діяльності та водночас є основою для оцінки облікової політики, контрольного середовища і фінансово-господарських процесів установи.

Облікова політика Служби у справах дітей є одним із ключових внутрішніх організаційно-розпорядчих документів, який визначає порядок ведення бухгалтерського обліку, формування показників фінансової та бюджетної звітності, застосування рахунків бухгалтерського обліку, організацію документообігу та систему внутрішнього контролю.

Для суб'єктів державного сектору облікова політика має особливе значення, оскільки їхня діяльність регламентується не лише загальними принципами бухгалтерського обліку, а й нормами бюджетного законодавства,

національними положеннями стандартами бухгалтерського обліку в державному секторі, планом рахунків, типовою кореспонденцією субрахунків та методичними рекомендаціями.

Наказ про облікову політику Служби у справах дітей Красносільської сільської ради Одеського району Одеської області регулює низку принципових питань організації бухгалтерського обліку в установі. У документі визначено підходи до ведення обліку необоротних активів, запасів, розрахунків, зобов'язань, доходів, витрат, позабалансових рахунків і документообігу. Також у наказі наведено кореспонденцію окремих субрахунків, що має практичне значення для правильного відображення типових господарських операцій в обліку.

Важливим позитивним аспектом діючої облікової політики є її формалізований характер. Наявність затвердженого наказу забезпечує єдиний підхід до організації облікового процесу, зменшує ризик неоднакового трактування господарських операцій та створює основу для внутрішнього контролю. Для бюджетної установи це особливо важливо, оскільки облік повинен забезпечувати не лише достовірність фінансової звітності, а й контроль за цільовим та ефективним використанням бюджетних коштів.

Позитивно можна оцінити також наявність робочого плану рахунків. Робочий план рахунків конкретизує застосування рахунків і субрахунків відповідно до особливостей діяльності установи. Його використання дає змогу впорядкувати облік активів, капіталу, зобов'язань, доходів і витрат, а також забезпечити зв'язок між первинними документами, регістрами бухгалтерського обліку та фінансовою звітністю.

Наявність такого плану свідчить про організований підхід до побудови системи бухгалтерського обліку.

Окремої уваги заслуговує визначення в наказі критерію визнання малоцінних необоротних матеріальних активів. Це важливо для правильного

розмежування об'єктів основних засобів, малоцінних необоротних матеріальних активів і запасів. Чітке встановлення такого критерію дозволяє уникати помилок під час класифікації активів, забезпечує правильне відображення їх у балансі та впливає на порядок нарахування амортизації або списання вартості.

До переваг діючої облікової політики можна віднести й те, що вона охоплює порядок обліку необоротних активів. Це є особливо актуальним для досліджуваної установи, оскільки за результатами аналізу балансу основну частину активів становлять саме основні засоби. Правильне документальне оформлення надходження, введення в експлуатацію, амортизації, переміщення, переоцінки, списання та інвентаризації необоротних активів має безпосередній вплив на достовірність показників фінансової звітності.

Також позитивною рисою є регламентація обліку запасів. За даними аналізу балансу Служби у справах дітей, у 2026 році запаси установи суттєво зросли, тому порядок їх оприбуткування, оцінки, зберігання, використання та списання має важливе значення. Облікова політика повинна забезпечувати контроль за рухом матеріальних цінностей, своєчасне документальне оформлення їх надходження та вибуття, а також відповідальність матеріально відповідальних осіб.

Важливим елементом наказу є визначення порядку документообігу. Документообіг у бюджетній установі повинен забезпечувати своєчасне складання, перевірку, погодження, передачу та зберігання первинних документів (див. табл. 2.3).

Наявність правил документообігу дозволяє підвищити дисципліну оформлення господарських операцій, зменшити ризики втрати документів, несвоєчасного відображення операцій в обліку та помилок у звітності.

Позитивним є й те, що в обліковій політиці передбачено окремі процедури внутрішнього погодження операцій. Для бюджетної установи це важливо з точки зору попереднього та поточного контролю за використанням бюджетних коштів і майна.

Таблиця 2.3

Елементи облікової політики Служби у справах дітей

Розділ / елемент	Зміст положення облікової політики	Нормативне обґрунтування
Загальні положення	Найменування установи, код ЄДРПОУ, підпорядкованість, форма власності, основні завдання	Бюджетний кодекс України, статут установи
Організація бухгалтерської служби	Структура бухгалтерської служби (самостійна, централізована), розподіл обов'язків, графік документообігу	Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність», внутрішній регламент
Нормативна база	Перелік основних актів: НП(С)БОДС, накази Мінфіну, внутрішні положення	НП(С)БОДС 101–136, накази Мінфіну з бухгалтерського обліку
Облік активів	Критерії визнання та класифікації ОЗ, МНМА, нематеріальних активів, методи нарахування амортизації	НП(С)БОДС «Основні засоби», «Нематеріальні активи»
Облік запасів	Методи оцінки вибуття запасів (ідентифікована собівартість, середньозважена), порядок списання	НП(С)БОДС «Запаси», внутрішній порядок списання
Облік зобов'язань	Визнання і класифікація поточних та довгострокових зобов'язань, облік кредиторської заборгованості	НП(С)БОДС «Зобов'язання»
Доходи та видатки	Визнання доходів загального і спеціального фондів, класифікація видатків за КЕКВ	Бюджетна класифікація, НП(С)БОДС «Доходи», «Видатки»
Облік цільового фінансування	Порядок відображення надходжень за загальним/спецфондом, грантів	Бюджетний кодекс України, інструкції з бухгалтерського обліку
Первинні документи	Перелік застосовуваних форм, порядок їх заповнення, відповідальні особи, строки зберігання	Закон про бухгалтерський облік, типові форми первинних документів
Облікові реєстри	Перелік застосовуваних реєстрів (журнали-ордери, відомості, електронні реєстри), форма ведення	Інструкції з бухгалтерського обліку в держсекторі, внутрішні положення
Інвентаризація	Періодичність, склад інвентаризаційних комісій, оформлення результатів	Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань
Фінансова звітність	Перелік форм звітності, строки подання, відповідальні особи, принципи складання	НП(С)БОДС, накази Мінфіну щодо форм звітності
Облікова політика при зміні НПА	Порядок внесення змін до облікової політики, дата набрання чинності, розкриття у примітках	Закон про бухгалтерський облік, НП(С)БОДС (вимоги до розкриття інформації)

Джерело: складено автором на основі [додатки А, Б, Г, І-4, 9-10, 18, 22-24]

Внутрішнє погодження операцій сприяє дотриманню фінансової дисципліни, підтверджує правомірність господарських операцій і знижує ризик необґрунтованих витрат.

Разом із тим діюча облікова політика потребує періодичного перегляду та оновлення. Це пов'язано з тим, що нормативно-правова база бухгалтерського обліку в державному секторі змінюється, а установа повинна своєчасно враховувати такі зміни у своїх внутрішніх документах. Облікова політика не повинна бути формальним документом, який лише затверджується на початку діяльності установи. Вона має бути робочим інструментом організації обліку та контролю.

Одним із напрямів удосконалення є оновлення положень наказу з урахуванням сучасних рекомендацій щодо відображення пошкоджених, знищених, викрадених активів або активів, над якими втрачено контроль. Для установ державного сектору це питання є особливо актуальним в умовах воєнного стану, ризику втрати майна, пошкодження матеріальних цінностей, переміщення активів або неможливості доступу до окремих об'єктів. Такі операції повинні мати визначений порядок документального підтвердження, оцінки, списання або переведення на відповідні рахунки обліку.

Доцільно також деталізувати в обліковій політиці порядок проведення інвентаризації. Інвентаризація є одним із головних інструментів підтвердження фактичної наявності активів і зобов'язань. У наказі бажано чітко визначити строки її проведення, склад інвентаризаційної комісії, порядок оформлення інвентаризаційних описів, відображення результатів інвентаризації в обліку, а також дії у випадку виявлення нестач, лишків, пошкодженого або непридатного майна.

Окремого вдосконалення потребує порядок обліку та списання запасів. Оскільки у структурі активів установи спостерігається зростання частки запасів, облікова політика має містити чіткий механізм контролю за їх

надходженням, використанням і списанням. Доцільно конкретизувати метод оцінки вибуття запасів, порядок оформлення актів списання, відповідальність матеріально відповідальних осіб і процедуру контролю за залишками.

Також доцільно посилити положення щодо обліку основних засобів. З огляду на зростання рівня зносу основних засобів, в обліковій політиці варто передбачити порядок оцінки технічного стану об'єктів, підготовки пропозицій щодо ремонту, модернізації, списання або заміни майна. Це сприятиме більш ефективному управлінню матеріально-технічною базою установи.

Важливим напрямом удосконалення є уточнення порядку відображення доходів і витрат. Для Служби у справах дітей важливо забезпечити правильне розмежування доходів загального фонду, спеціального фонду, інших надходжень і доходів від необмінних операцій. Також необхідно забезпечити відповідність між доходами, витратами та показниками виконання кошторису. Чітке закріплення таких положень в обліковій політиці підвищить достовірність фінансової звітності.

Доцільно звернути увагу й на питання позабалансового обліку. У бюджетних установах позабалансові рахунки можуть використовуватися для обліку активів на відповідальному зберіганні, списаних активів, бланків документів, гарантій, забезпечень або інших об'єктів, що потребують контролю, але не відображаються у балансі. Тому наказ про облікову політику має чітко визначати, які об'єкти підлягають позабалансовому обліку та як здійснюється контроль за ними.

Ще одним важливим питанням є цифровізація облікового процесу. Якщо установа використовує програмні продукти для ведення бухгалтерського обліку та складання звітності, доцільно зазначити це в обліковій політиці або в додатках до неї. Варто визначити порядок доступу до облікової системи, відповідальних осіб, правила збереження електронних документів, резервного копіювання та захисту інформації. Це підвищить надійність облікового

процесу та відповідатиме сучасним умовам ведення бухгалтерського обліку.

Загалом діючу облікову політику Служби у справах дітей можна оцінити позитивно, оскільки вона охоплює основні напрями організації бухгалтерського обліку та містить положення, необхідні для повсякденної роботи бухгалтерської служби. Наявність наказу про облікову політику, робочого плану рахунків, правил обліку активів, запасів, доходів, витрат і документообігу свідчить про формалізований підхід до ведення обліку.

Водночас облікова політика потребує актуалізації з урахуванням сучасних умов діяльності установ державного сектору. Насамперед це стосується порядку обліку пошкоджених, знищених або викрадених активів, активів, над якими втрачено контроль, а також посилення положень щодо інвентаризації, списання майна, контролю за запасами й організації електронного документообігу.

Облікова політика Служби у справах дітей є достатньою базою для організації бухгалтерського обліку, однак її доцільно вдосконалити шляхом деталізації окремих процедур і приведення у відповідність до оновлених методичних рекомендацій. Це дозволить підвищити якість облікової інформації, посилити внутрішній контроль, забезпечити достовірність фінансової звітності та своєчасне реагування на ризики.

2.2. Аналіз активів, пасивів, джерел формування майна та фінансового результату Служби у справах дітей

Аналіз активів Служби у справах дітей є важливою складовою оцінки її фінансово-майнового стану, оскільки саме активи відображають ресурси, якими володіє або користується установа для виконання покладених на неї функцій. У бюджетних установах особливе значення мають нефінансові активи, зокрема основні засоби та запаси, адже вони забезпечують організаційні,

адміністративні та соціальні процеси. Дослідження складу, структури та динаміки активів дає змогу визначити рівень забезпеченості установи майном, оцінити зміни у матеріально-технічній базі, виявити тенденції зростання або скорочення окремих статей балансу та сформулювати висновки щодо ефективності використання ресурсів.

Аналіз активів бюджетної установи ґрунтується на даних бухгалтерського обліку, які узагальнюються на рахунках Плану рахунків державного сектору та відображаються у Звіті про фінансовий стан (Баланс). Основу інформаційного забезпечення такого аналізу формують рахунки класів 1 «Нефінансові активи», 2 «Фінансові активи». Кореспонденція синтетичних рахунків і субрахунків забезпечує відображення господарських операцій у подвійного запису, що, у свою чергу, створює базу для аналітичного оцінювання структури й динаміки майна та власного капіталу.

Основні рахунки активів та їх характеристика наведено у табл. 2.4.

Дані рахунків 10, 12, 14, 20 використовуються для оцінки структури майнової бази установи, рівня забезпеченості основними засобами, ступеня зносу і відновлення, а також раціональності використання виробничих запасів. Аналітично інформація за рахунками 21, 23, 36 дозволяє оцінювати рівень ліквідності, маневреності ресурсів, структуру дебіторської заборгованості.

На основі інформації, узагальненої на рахунках активів розраховуються ключові аналітичні показники.

За даними класу 1 визначають:

- питому вагу необоротних активів у загальній сумі активів;
- коефіцієнти зносу і оновлення основних засобів;
- рівень забезпеченості основними засобами (наприклад, на одного працівника чи на одну умовну одиницю потужності).

Таблиця 2.4

Основні рахунки активів Служби у справах дітей

Рахунок	Опис рахунку	Проведення
2.1. Нефінансові активи (клас 1)		
101 «Земельні ділянки»	Призначений для обліку вартості земельних ділянок, закріплених за установою на праві постійного користування або іншому речовому праві	1. Придбання матеріалів із відстрочкою платежу: Дт 201 «Сировина і матеріали» (або відповідного субрахунку запасів) Кт 621 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками». 2. Надходження основних засобів після завершення капітальних інвестицій: Дт 103 «Будівлі та споруди» (або 104, 106 залежно від об'єкта) Кт 141 «Капітальні інвестиції». 3. Списання запасів на видатки діяльності: Дт 801 «Витрати на оплату праці» / 802 «Витрати на використання матеріалів і послуг» / інші рахунки класу 8 (залежно від економічної суті витрат) Кт 201, 203, 231 тощо.
103 «Будівлі та споруди»	Використовується для відображення вартості адміністративних, навчальних, виробничих та інших будівель і споруд, що знаходяться в користуванні установи	
104 «Машини та обладнання»	Узагальнює інформацію про вартість машин, обладнання, приладів, апаратури, що забезпечують виконання основних функцій установи	
106 «Інструменти, прилади та інвентар»	Відображає вартість іншого необоротного матеріального майна (меблі, інвентар тощо), яке використовується протягом тривалого періоду	
121 «Нематеріальні активи»	Призначений для обліку об'єктів інтелектуальної власності, програмного забезпечення, ліцензій, прав користування тощо	
141 «Капітальні інвестиції»	Використовується для обліку витрат на придбання, створення чи поліпшення необоротних активів до моменту введення їх в експлуатацію	
20 «Виробничі запаси»/«Запаси» (субрахунки: 201 «Сировина та матеріали», 203 «Паливо», 205 «Будівельні матеріали», 231 «Матеріали для навчального процесу» тощо)	Відображають наявність і рух запасів, що споживаються у процесі діяльності	

Продовження табл. 2.4		
2. Фінансові активи (клас 2)		
211 «Грошові кошти на рахунках в казначействі»	Відображає наявність та рух коштів на реєстраційних, спеціальних реєстраційних рахунках в органах Державної казначейської служби	1. Надходження бюджетних асигнувань на рахунок в казначействі: Дт 211 «Грошові кошти на рахунках в казначействі» Кт 701 «Доходи загального фонду» (або відповідного рахунку доходів/капіталу залежно від застосованої схеми). 2. Надходження коштів від надання платних послуг: Дт 211 або 221 Кт 361 «Розрахунки з покупцями» (якщо спочатку виникає дебіторська заборгованість – навпаки: Дт 361 – Кт 711 «Доходи від реалізації послуг», далі при оплаті: Дт 211 – Кт 361). 3. Видача готівки з рахунку в казначействі до каси: Дт 231 «Готівка в касі» Кт 211 «Грошові кошти на рахунках в казначействі»
221 «Грошові кошти в банках»	Узагальнює інформацію про кошти на поточних та інших рахунках у банківських установах	
231 «Готівка в касі»	Призначений для обліку коштів у касі установи	
361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями» (якщо є платні послуги)	Відображає дебіторську заборгованість за надані платні послуги	
364 «Розрахунки з іншими дебіторами»	Узагальнює інформацію про іншу дебіторську заборгованість (за виданими авансами, переплатами тощо)	

Джерело: складено автором на основі фінансової звітності Служби у справах дітей

За даними класу 2 аналізують структуру оборотних активів, ступінь ліквідності (частка грошових коштів та швидко реалізованої дебіторської заборгованості), швидкість обігу дебіторської заборгованості, частку прострочених сум. Інформація рахунків 21, 23, 36 дозволяє оцінити, чи не накопичуються надмірні залишки коштів або безнадійна дебіторська заборгованість.

Динаміка активів Служби у справах дітей наведено у таблиці 2.5. На підставі форми № 1-дс встановлено, що загальна вартість активів Служби у

справах дітей становила 112589 грн на 01.01.2024, 147037 грн на 01.01.2025 та 133509 грн на 01.01.2026.

Таблиця 2.5

Динаміка активів Служба у справах дітей за 2023-2025 рр.

Показник	01.01. 2024	01.01. 2025	01.01. 2026	Відхилення 2024/2023	Темп росту, %	Відхилення 2025/2024	Темп росту, %
Усього активів	112589	147037	133509	34448	130,60	-13528	90,80
Нефінансові активи	104641	130441	116501	25800	124,66	-13940	89,31
Фінансові активи	7948	16596	17008	8648	208,81	412	102,48

Джерело: складено автором на основі фінансової звітності Служби у справах дітей

Це означає, що у 2024 році активи збільшилися на 34448 грн, або на 30,60%, а у 2025 році зменшилися на 13528 грн, або на 9,20%.

Переважну частку активів формували нефінансові активи: 104641 грн, 130441 грн і 116501 грн відповідно. Їх частка у структурі майна становила 92,94%, 88,71% та 87,26%, що свідчить про збереження матеріаломісткої структури активів, характерної для бюджетних установ.

Фінансові активи в установі дорівнювали 7948 грн, 16596 грн і 17008 грн відповідно. Їх збільшення у 2024 році на 8648 грн та у 2025 році ще на 412 грн характеризує поступове посилення фінансової мобільності установи, хоча абсолютні обсяги залишаються відносно невеликими.

Наведені дані у таблиці 2.1 свідчать, що Служба у справах дітей у 2024 р. зміцнила свій ресурсний потенціал, однак у 2025 році частина активів вибула або була переоцінена у бік зменшення. Це потребує поглибленого вивчення за даними аналітичного обліку, зокрема щодо руху необоротних активів і запасів.

Горизонтальний і вертикальний аналіз балансу Служби у справах дітей здійснюється за наступними формами: Баланс, форма №1-дс, за 2023, 2024 і 2025 роки (див. табл. 2.6).

Таблиця 2.6

Вихідні дані для аналізу Служби у справах дітей за 2023-2025 р.

Показник	Код рядка	01.01.2024	01.01.2025	01.01.2026
Основні засоби, залишкова вартість	1000	130 441	116 501	123 857
Первісна вартість основних засобів	1001	208 931	208 931	229 931
Знос основних засобів	1002	78 490	92 430	106 074
Запаси	1050	16 596	17 008	46 738
Усього нефінансові активи	1095	147 037	133 509	170 595
Фінансові активи	1195	0	0	0
Баланс активу	1300	147 037	133 509	170 595
Внесений капітал	1400	208 931	208 931	229 931
Фінансовий результат	1420	-61 894	-75 422	-59 336
Усього власний капітал та фін. результат	1495	147 037	133 509	170 595
Зобов'язання	1595	0	0	0
Баланс пасиву	1800	147 037	133 509	170 595

Джерело: складено автором на основі фінансової звітності Служби у справах дітей

На основі зазначених даних у таблиці 2.6 та додатках А, Б здійснимо горизонтальний аналіз Служби у справах дітей, який саме показує зміну показників у часі. У таблиці 2.7 наведено абсолютне відхилення та темп зміни порівняно з попереднім роком.

Таблиця 2.7

Горизонтальний аналіз Служби у справах дітей за 2023-2025 рр.

Показник	2024 до 2023, +/-	2024 до 2023, %	2025 до 2024, +/-	2025 до 2024, %	2025 до 2023, +/-	2025 до 2023, %
Основні засоби, залишкова вартість	-13 940	-10,7	7 356	6,3	-6 584	-5,0
Первісна вартість основних засобів	0	0,0	21 000	10,1	21 000	10,1
Знос основних засобів	13 940	17,8	13 644	14,8	27 584	35,1
Запаси	412	2,5	29 730	174,8	30 142	181,6
Усього нефінансові активи	-13 528	-9,2	37 086	27,8	23 558	16,0
Баланс активу	-13 528	-9,2	37 086	27,8	23 558	16,0
Внесений капітал	0	0,0	21 000	10,1	21 000	10,1
Фінансовий результат	-13 528	Погіршення	16 086	Поліпшення	2 558	Поліпшення
Усього власний капітал та фінансовий результат	-13 528	-9,2	37 086	27,8	23 558	16,0

Джерело: складено автором на основі фінансової звітності Служби у справах дітей

Згідно розрахунків у таблиці 2.7 здійснимо висновки за горизонтальним аналізом Служби у справах дітей, а саме:

1. У 2024 році баланс установи зменшився на 13 528 грн, або на 9,2 %. Основною причиною було зменшення залишкової вартості основних засобів на 13 940 грн за рахунок збільшення суми зносу.

2. У 2025 році баланс зріс на 37 086 грн, або на 27,8 %. Зростання забезпечене збільшенням запасів на 29 730 грн та збільшенням первісної вартості основних засобів на 21 000 грн.

3. За весь період 2023-2025 років баланс збільшився на 23 558 грн, або на 16,0 %. Це свідчить про загальне нарощення майнової бази установи.

4. Знос основних засобів зростає щороку: з 78 490 грн у 2023 році до 106 074 грн у 2025 році. Загальне зростання зносу становить 27 584 грн, або 35,1 %, що вказує на поступове старіння необоротних активів.

5. Фінансовий результат залишався від'ємним у всі роки. У 2024 році він погіршився до -75 422 грн, але у 2025 році поліпшився до -59 336 грн.

Далі здійснимо вертикальний аналіз активів та пасивів Служби у справах дітей.

Вертикальний аналіз активів Служби у справах дітей за 2023-2025 рр. показує частку кожної статті в загальній валюті балансу (див. табл. 2.8).

Таблиця 2.8

Вертикальний аналіз активів Служби у справах дітей за 2023-2025 рр.

Показник	2023, грн	2023, %	2024, грн	2024, %	2025, грн	2025, %
Основні засоби, залишкова вартість	130 441	88,7	116 501	87,3	123 857	72,6
Запаси	16 596	11,3	17 008	12,7	46 738	27,4
Фінансові активи	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Усього активів	147 037	100,0	133 509	100,0	170 595	100,0

Джерело: складено автором на основі фінансової звітності Служби у справах дітей

Здійснимо висновки за вертикальним аналізом активів Служби у справах дітей у таблиці 2.9, а саме:

1. У структурі активів переважають нефінансові активи, які становлять 100 % активів установи в усі роки.

2. Найбільшу частку займають основні засоби. Їх частка зменшилася з 88,7 % у 2023 році до 72,6 % у 2025 році.

3. Частка запасів суттєво зросла: з 11,3 % у 2023 році до 27,4 % у 2025 році. Це означає, що структура активів стала менш сконцентрованою на основних засобах і більшою мірою залежить від матеріальних запасів.

4. Фінансові активи, грошові кошти та дебіторська заборгованість у балансі відсутні, тому ліквідна частина активів не сформована.

Аналіз пасивів бюджетної установи ґрунтується на даних бухгалтерського обліку, які узагальнюються на рахунках Плану рахунків державного сектору та відображаються у Звіті про фінансовий стан (Баланс). Основу інформаційного забезпечення такого аналізу формують рахунки класів 5 «Капітал та фінансовий результат» (або аналогічного класу капіталу) та 6 «Зобов'язання». Кореспонденція синтетичних рахунків і субрахунків забезпечує відображення господарських операцій у подвійного запису, що створює базу для аналітичного оцінювання структури й динаміки зобов'язань.

Наведемо основні рахунки щодо пасивів бюджетної установи (власний капітал та зобов'язання) та основні бухгалтерські проведення (табл. 2.9).

Аналіз рахунків капіталу дає можливість оцінити стабільність і динаміку фінансової бази установи, співвідношення між внесеним (zareєстрованим) капіталом і результатом виконання кошторису, а також вплив дооцінок і безоплатних надходжень на загальний обсяг власного капіталу.

Аналіз рахунків 62, 64, 65, 68 дає можливість оцінити обсяг і структуру кредиторської заборгованості, частку прострочених зобов'язань, дотримання платіжної дисципліни та ризику, пов'язані з несвоєчасним виконанням зобов'язань. На основі інформації, узагальненої на рахунках пасивів розраховуються ключові аналітичні показники.

Таблиця 2.9

Основні рахунки пасивів Служби у справах дітей

Рахунок	Опис рахунку	Проведення
Власний капітал (клас 5)		
501 «Зареєстрований капітал»	Відображає вартість майна, закріпленого за установою засновником (державою, органом місцевого самоврядування)	1. Спрямування результату виконання кошторису на збільшення капіталу: Дт 551 «Результат виконання кошторису» Кт 501 (або 511) «Зареєстрований/додатковий капітал».
511 «Додатковий капітал»	Узагальнює інформацію про дооцінку необоротних активів та інші види збільшення капіталу, що не пов'язані безпосередньо з асигнуваннями	2. Збільшення капіталу внаслідок дооцінки основних засобів: Дт 103, 104, 106 (збільшення вартості об'єкта) Кт 511 «Додатковий капітал».
551 «Результат виконання кошторису»	Використовується для відображення фінансового результату (профіциту/дефіциту) за загальним і спеціальним фондами	3. Безоплатне отримання необоротних активів від іншої бюджетної установи: Дт 103, 104, 106 Кт 501 або 511 (залежно від методичних рекомендацій щодо відображення).
Зобов'язання (клас 6)		
621 «Розрахунки з поставальниками та підрядниками»	Відображає кредиторську заборгованість за отримані товари, роботи, послуги	1. Виникнення кредиторської заборгованості перед поставальником за отримані матеріали: Дт 201, 203, 231 (відповідний рахунок запасів чи послуг) Кт 621 «Розрахунки з поставальниками та підрядниками».
651 «Розрахунки за заробітною платою»	Узагальнює інформацію про заборгованість перед працівниками з оплати праці	2. Погашення заборгованості перед поставальником за рахунок коштів на казначейському рахунку: Дт 621 «Розрахунки з поставальниками та підрядниками» Кт 211 «Грошові кошти на рахунках в казначействі».
652 «Розрахунки зі страхування»	Використовується для обліку нарахованого єдиного соціального внеску та інших страхових платежів	3. Нарахування заробітної плати:
641 «Розрахунки за податками»	Відображає заборгованість за податками і зборами (податок на доходи фізичних осіб, військовий збір тощо)	

685 «Розрахунки з іншими кредиторами»	Охоплює інші види кредиторської заборгованості, що не знайшли відображення на окремих спеціалізованих рахунках	Дт 801, 802, 811 (витрати на оплату праці, за відповідними напрямками) Кт 651 «Розрахунки за заробітною платою». 4. Нарахування єдиного внеску та податків із заробітної плати: Дт 811, 812 (витрати на соціальне страхування та інші нарахування) Кт 652 «Розрахунки зі страхування» Кт 641 «Розрахунки за податками». 5. Перерахування податків і внесків до бюджету та фондів: Дт 641, 652 Кт 211 «Грошові кошти на рахунках в казначействі».
---------------------------------------	--	--

Джерело: складено автором на основі фінансової звітності Служби у справах дітей

За рахунками класу 5 оцінюють динаміку власного капіталу, його структуру (зареєстрований, додатковий капітал, результат виконання кошторису), співвідношення між капіталом і зобов'язаннями. Позитивний фінансовий результат, що систематично спрямовується на збільшення капіталу, свідчить про посилення фінансової стійкості. Навпаки, дефіцит кошторису може призводити до зниження фінансової автономії установи.

Дані рахунків класу 6 використовуються для розрахунку показників структури та динаміки кредиторської заборгованості, частки заборгованості за розрахунками з постачальниками, з оплати праці, за податками і внесками. Зростання простроченої заборгованості (за рахунками 621, 641, 651, 652, 685) є індикатором ризиків щодо фінансової стабільності та потребує управлінських заходів.

Вертикальний аналіз пасивів Служби у справах дітей показує структуру джерел формування активів установи, що наведено у таблиці 2.10.

Дані таблиці 2.10 дозволяють зробити наступні висновки за вертикальним аналізом пасивів Служби у справах дітей:

1. Пасив балансу повністю сформований за рахунок власного капіталу та фінансового результату. Зобов'язання у звітності відсутні.

Таблиця 2.10

Вертикальний аналіз пасивів Служби у справах дітей за 2023-2025 рр.

Показник	2023, грн	2023, %	2024, грн	2024, %	2025, грн	2025, %
Внесений капітал	208 931	142,1	208 931	156,5	229 931	134,8
Фінансовий результат	-61 894	-42,1	-75 422	-56,5	-59 336	-34,8
Усього власний капітал та фінансовий результат	147 037	100,0	133 509	100,0	170 595	100,0
Зобов'язання	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Усього пасивів	147 037	100,0	133 509	100,0	170 595	100,0

Джерело: складено автором на основі фінансової звітності Служби у справах дітей

2. Внесений капітал перевищує валюту балансу, оскільки його частину зменшує від'ємний фінансовий результат.

Найбільший негативний вплив фінансового результату спостерігався у 2024 році: його частка становила -56,5 % до валюти балансу.

3. У 2025 році ситуація поліпшилася: частка від'ємного фінансового результату зменшилася до -34,8 %, що позитивно вплинуло на загальну величину власного капіталу.

При аналіз активів та пасивів бюджетної установи важливим є розгляд додаткового показника - рівень зносу основних засобів (див. табл. 2.11).

Таблиця 2.11

Рівень зносу основних засобів Служби у справах дітей

Показник	2023	2024	2025
Первісна вартість основних засобів, грн	208 931	208 931	229 931
Знос основних засобів, грн	78 490	92 430	106 074
Рівень зносу, %	37,6	44,2	46,1

Джерело: складено автором на основі фінансової звітності Служби у справах дітей

Рівень зносу основних засобів зріс із 37,6 % у 2023 році до 46,1 % у 2025 році. Це свідчить про поступове накопичення амортизації та потребу в контролі за технічним станом основних засобів.

За результатами горизонтального аналізу можна зробити висновок, що майновий стан бюджетної установи у 2024 році погіршився через зменшення залишкової вартості основних засобів, але у 2025 році покращився завдяки збільшенню запасів і внесеного капіталу. Загальна валюта балансу за 2023-2025 роки зросла на 23 558 грн, або на 16,0 %.

Вертикальний аналіз показав, що структура активів установи є простою: усі активи належать до нефінансових. Основну частину становлять основні засоби, однак їх питома вага зменшується, тоді як частка запасів зростає. У пасиві відсутні зобов'язання, а джерелом формування активів є власний капітал, скоригований на від'ємний фінансовий результат.

Отже, установа не має боргового навантаження, але потребує уваги до зростання зносу основних засобів і до суттєвого збільшення запасів у 2025 році. Позитивною тенденцією є зростання валюти балансу та поліпшення фінансового результату у 2025 році порівняно з 2024 роком.

У процесі дослідження господарської діяльності Служби у справах дітей, раціональним є дослідження основних бухгалтерських проведення (табл. 2.12).

Таблиця 2.12

Основні бухгалтерські проведення Служби у справах дітей за 2023-2025 рр.

№	Зміст господарської операції	Дебет	Кредит	2023, грн	2024, грн	2025, грн
1	Збільшено первісну вартість основних засобів	10 “Основні засоби”	51 “Внесений капітал”	57 810	0	21 000
2	Нараховано знос основних засобів	80, 81 “Витрати”	14 “Знос основних засобів”	32 010	13 940	13 644
3	Оприбутковано / збільшено залишок запасів	15, 18 “Запаси”	62, 21, 51	8 648	412	29 730
4	Відображено збільшення внесеного капіталу	10 ”	51	57 810	0	21 000
5	Відображено погіршення фінансового результату	55	80, 81	23 362	13 528	-
6	Відображено поліпшення фінансового результату	70, 71 “Доходи”	55 “Фінансовий результат”	-	-	16 086

До таблиці 2.12 зробимо розрахунки основних показників (табл. 2.13).

За результатами аналізу бухгалтерських проведень, складених на основі показників форми №1-дс, 2-дс та ін., можна зробити висновок, що господарська діяльність Служби у справах дітей Красносільської сільської ради Одеського району Одеської області у 2023-2025 роках була пов'язана переважно з обліком нефінансових активів. У балансі установи відсутні фінансові активи, грошові кошти, дебіторська заборгованість, зобов'язання, забезпечення та доходи майбутніх періодів.

Таблиця 2.13

Основні показники Служби у справах дітей за 2023-2025 рр.

Показник	На початок 2023	На кінець 2023	На кінець 2024	На кінець 2025
Первісна вартість основних засобів	151 121	208 931	208 931	229 931
Знос основних засобів	46 480	78 490	92 430	106 074
Запаси	7 948	16 596	17 008	46 738
Внесений капітал	151 121	208 931	208 931	229 931
Фінансовий результат	-38 532	-61 894	-75 422	-59 336

Джерело: складено автором на основі фінансової звітності Служби у справах дітей

Це свідчить про те, що структура балансу є простою, а основними об'єктами бухгалтерського обліку виступають основні засоби, запаси, внесений капітал і фінансовий результат.

Основну частину активів установи становлять основні засоби. Їх первісна вартість у 2023 році зросла з 151 121 грн до 208 931 грн, тобто на 57 810 грн. У 2024 році первісна вартість основних засобів не змінювалася і залишилася на рівні 208 931 грн. У 2025 році вона зросла до 229 931 грн, тобто на 21 000 грн. Це дає підстави зробити висновок, що в окремі періоди установа здійснювала поповнення або дооцінку основних засобів, що відображалось проведеннями за дебетом рахунків обліку основних засобів і кредитом рахунків власного капіталу або фінансування.

Водночас залишкова вартість основних засобів змінювалася нерівномірно. У 2023 році вона збільшилася з 104 641 грн до 130 441 грн, у 2024 році зменшилася до 116 501 грн, а у 2025 році зросла до 123 857 грн. Така динаміка пояснюється впливом двох чинників: збільшенням первісної вартості основних засобів і одночасним накопиченням їх зносу. Знос основних засобів протягом усього періоду стабільно зростає: з 46 480 грн на початок 2023 року до 106 074 грн на кінець 2025 року. Це свідчить про поступове старіння матеріально-технічної бази установи та необхідність контролю за технічним станом основних засобів.

Важливе значення має також облік запасів. Їх залишок у 2023 році збільшився з 7 948 грн до 16 596 грн, тобто на 8 648 грн. У 2024 році приріст був незначним і становив лише 412 грн. Найбільше збільшення запасів відбулося у 2025 році, коли їх сума зросла з 17 008 грн до 46 738 грн, тобто на 29 730 грн. Це може свідчити про активніше придбання матеріальних цінностей, накопичення запасів для забезпечення поточної діяльності установи або зміну потреб у матеріальному забезпеченні. У бухгалтерському обліку такі операції відображаються за дебетом рахунків обліку запасів і кредитом рахунків розрахунків, фінансування або інших джерел надходження активів.

Пасив балансу установи повністю сформований за рахунок власного капіталу та фінансового результату. Зобов'язання у балансі відсутні, що є позитивною ознакою, оскільки установа не має заборгованості перед постачальниками, бюджетом, працівниками, соціальним страхуванням чи іншими кредиторами. Це свідчить про відсутність боргового навантаження та про те, що активи установи профінансовані виключно за рахунок власного капіталу й результатів виконання кошторису.

Внесений капітал змінювався відповідно до змін первісної вартості основних засобів. У 2023 році він збільшився на 57 810 грн, у 2024 році залишався без змін, а у 2025 році зріс на 21 000 грн. Це підтверджує зв'язок між

надходженням або збільшенням вартості основних засобів і формуванням капіталу установи. Такі зміни є типовими для бюджетних установ, у яких майно закріплюється за установою та відображається у складі внесеного капіталу.

Фінансовий результат протягом усього аналізованого періоду мав від'ємне значення. На початок 2023 року він становив -38 532 грн, на кінець 2023 року - 61 894 грн, на кінець 2024 року -75 422 грн, а на кінець 2025 року -59 336 грн. У 2023 і 2024 роках спостерігалось погіршення фінансового результату, що може бути пов'язано з перевищенням витрат над доходами або з особливостями закриття рахунків виконання кошторису. У 2025 році фінансовий результат покращився на 16 086 грн, що позитивно вплинуло на загальну величину власного капіталу.

Отже, основні бухгалтерські проведення за даними Служби у справах дітей пов'язані з надходженням або збільшенням вартості основних засобів, нарахуванням зносу, оприбуткуванням запасів, формуванням внесеного капіталу та відображенням змін фінансового результату. Найбільш суттєвими операціями були збільшення первісної вартості основних засобів на 57 810 грн у 2023 році та на 21 000 грн у 2025 році, а також значне зростання запасів на 29 730 грн у 2025 році.

Загалом фінансово-майновий стан Служби у справах дітей можна оцінити як стабільний, оскільки баланс зберігає рівність активу і пасиву, зобов'язання відсутні, а активи повністю забезпечені власним капіталом. Разом із тим слід звернути увагу на зростання зносу основних засобів і на від'ємний фінансовий результат. Це свідчить про необхідність подальшого контролю за ефективністю використання майна, своєчасним оновленням матеріально-технічної бази та раціональним використанням бюджетних ресурсів.

Аналіз джерел формування майна Служби у справах дітей є важливим етапом оцінювання її фінансово-майнового стану, оскільки саме пасив балансу показує, за рахунок яких джерел сформовано активи установи. Для бюджетних

установ структура пасиву має певну специфіку, оскільки основну роль у ній відіграють власний капітал, внесений капітал і фінансовий результат. На відміну від суб'єктів підприємницького сектору, бюджетні установи не мають на меті отримання прибутку, тому фінансовий результат у їхній звітності слід розглядати не як прибутковість діяльності, а як наслідок виконання кошторису, використання бюджетних асигнувань, списання витрат і відображення результатів діяльності за звітний період.

За даними балансу Служби у справах дітей Красносільської сільської ради Одеського району Одеської області, основним джерелом формування майна установи є власний капітал. Його складовою виступає внесений капітал, який відображає вартість активів, закріплених за установою для виконання покладених на неї функцій. У структурі пасиву саме внесений капітал має найбільше значення, оскільки установа не має зобов'язань, забезпечень або доходів майбутніх періодів. Це свідчить про те, що майно установи сформоване не за рахунок позикових джерел, а за рахунок власного капіталу та результатів виконання кошторису.

Упродовж досліджуваного періоду внесений капітал мав тенденцію до зростання. На початок 2023 року він становив 151 121 грн, на початок 2024 року — 208 931 грн, а на кінець досліджуваного періоду — 229 931 грн. Приріст за 2023 рік становив 57 810 грн, або 38,26 %, що свідчить про суттєве збільшення вартості майна, переданого установі або закріпленого за нею. У 2024 році змін за цією статтею не відбулося, тоді як у 2025 році внесений капітал зріс ще на 21 000 грн, або на 10,05 %. Така динаміка свідчить про поступове зміцнення майнової бази установи.

Особливу увагу під час аналізу пасиву слід приділити фінансовому результату. У досліджуваному періоді він мав від'ємне значення: -61 894 грн, -75 422 грн і -59 336 грн відповідно. Від'ємний фінансовий результат зменшує загальну величину власного капіталу установи, тому його динаміка

безпосередньо впливає на валюту балансу. У 2024 році порівняно з 2023 роком фінансовий результат погіршився на 13 528 грн. Це означає, що від'ємне значення збільшилося, а отже, вплив фінансового результату на пасив балансу став більш негативним. Водночас у 2025 році ситуація покращилася: фінансовий результат збільшився на 16 086 грн, тобто від'ємне значення скоротилося з -75 422 грн до -59 336 грн.

Таблиця 2.14 демонструє, що загальна величина пасивів змінювалася нерівномірно.

У 2024 році порівняно з 2024 роком вона зросла на 34 448 грн, або на 30,60 %. Це зростання було забезпечене насамперед збільшенням внесеного капіталу. Однак у 2025 році порівняно з 2024 роком загальна величина пасивів зменшилася на 13 528 грн, або на 9,20 %. Основною причиною такого скорочення стало погіршення фінансового результату, який мав від'ємне значення та зменшував власний капітал Служби у справах дітей.

Таблиця 2.14

Динаміка джерел формування майна Служби у справах дітей

Показник	01.01. 2024, грн	01.01. 2025, грн	01.01. 2026, грн	Відхилення 2024/2023, грн	Темп росту, %	Відхилення 2025/2024, грн	Темп росту, %
Власний капітал	151 121	208 931	208 931	57 810	138,26	0	100,00
Фінансовий результат	-38 532	-61 894	-75 422	-23 362	160,63	-13 528	121,86
Усього пасивів	112 589	147 037	133 509	34 448	130,60	-13 528	90,80

Джерело: складено автором на основі фінансової звітності Служби у справах дітей

Дані таблиці 2.14 свідчать, що структура джерел формування майна Служби у справах дітей є досить простою, оскільки пасив балансу сформований лише за рахунок власного капіталу та фінансового результату. У Служби у справах дітей відсутні довгострокові та поточні зобов'язання, забезпечення, цільове фінансування та доходи майбутніх періодів. Це можна оцінити

позитивно, оскільки установа не має боргового навантаження та не залежить від залучених джерел фінансування.

Найбільшу роль у формуванні пасиву відіграє внесений капітал. Його збільшення у 2023 році на 57 810 грн свідчить про розширення майнової бази установи. Це може бути пов'язано з надходженням основних засобів, їх оприбуткуванням або закріпленням майна за установою. У 2024 році внесений капітал залишився незмінним, що свідчить про відсутність суттєвих операцій із надходження або вибуття майна, яке формує цю статтю пасиву.

Фінансовий результат у всі роки мав від'ємне значення. Це означає, що він зменшував загальну величину власного капіталу установи. У 2024 році порівняно з 2023 роком від'ємний фінансовий результат збільшився, що негативно вплинуло на пасив балансу. Така ситуація може бути пов'язана з перевищенням витрат над доходами або з особливостями відображення результатів виконання кошторису у звітності бюджетної установи.

Разом із тим у подальшому спостерігається відносно поліпшення фінансового результату. На кінець 2025 року його від'ємне значення зменшилося до -59 336 грн, що є позитивною тенденцією порівняно з показником -75 422 грн. Це свідчить про зменшення негативного впливу фінансового результату на власний капітал установи.

Загалом можна зробити висновок, що джерела формування майна Служби у справах дітей є стабільними, оскільки вони представлені переважно власним капіталом. Відсутність зобов'язань свідчить про фінансову незалежність установи від кредиторів. Водночас наявність від'ємного фінансового результату потребує постійного контролю, оскільки він зменшує загальну величину власного капіталу та впливає на фінансово-майновий стан Служби у справах дітей. Подальший аналіз доцільно спрямувати на з'ясування причин формування від'ємного фінансового результату та оцінку ефективності використання майна, закріпленого за установою.

Аналіз доходів Служби у справах дітей є важливим етапом оцінювання її фінансового забезпечення, оскільки саме доходи визначають ресурсну базу для виконання покладених на установу функцій. Для бюджетних установ доходи мають специфічний характер, адже основним джерелом їх формування є бюджетні асигнування, а інші надходження виконують переважно допоміжну роль. Тому під час аналізу необхідно оцінити не лише загальну динаміку доходів, а й їх структуру, рівень залежності Служби у справах дітей від бюджетного фінансування та можливості диверсифікації надходжень.

За даними пояснювальної записки, загальний обсяг доходів Служби у справах дітей у 2023 році становив 1 623 658,11 грн, у 2024 році - 1 989 515,30 грн, а у 2025 році - 2 091 836,61 грн. Отже, протягом досліджуваного періоду спостерігалася позитивна динаміка доходів. Загальний приріст за 2023-2025 роки становив 468 178,50 грн, або 28,84 %. Це свідчить про поступове зростання фінансової бази установи.

У 2024 році порівняно з 2023 роком доходи збільшилися на 365 857,19 грн (див. табл. 2.15).

Таблиця 2.15

Динаміка доходів Служби у справах дітей

Показник	2023	2024	2025	Відхилен- ня 2024/ 2023	Темп росту, %	Відхилен- ня 2025/ 2024	Темп росту, %
Доходи всього, грн	1 623 658,11	1 989 515,30	2 091 836,61	365 857,19	122,53	102 321,31	105,14
Бюджетні асигнування, грн	н/д	н/д	1 608 560,21	н/д	н/д	н/д	н/д
Інші надходження, грн	н/д	н/д	369 497,29	н/д	н/д	н/д	н/д
Інші доходи, грн	н/д	н/д	70 972,90	н/д	н/д	н/д	н/д

Джерело: складено автором на основі фінансової звітності Служби у справах дітей

Темп росту становив 122,53 %, тобто доходи зросли на 22,53 %. Таке зростання можна оцінити як суттєве, оскільки це свідчить про помітне розширення фінансового забезпечення діяльності Служби у справах дітей.

Ймовірно, це могло бути пов'язано зі збільшенням бюджетних призначень, розширенням обсягу виконуваних функцій, зміною потреб установи або зростанням витрат на забезпечення поточної діяльності.

У 2025 році порівняно з 2024 роком доходи також зросли, однак темп приросту значно уповільнився. Абсолютний приріст становив 102 321,31 грн, а темп росту - 105,14 %.

Це означає, що доходи збільшилися лише на 5,14 %. Таким чином, хоча загальна тенденція залишається позитивною, динаміка доходів у кінці досліджуваного періоду стала менш інтенсивною.

Дані таблиці 2.15 свідчать, що установа щороку нарощувала обсяг доходів. Найбільший приріст відбувся у 2024 році, коли доходи збільшилися на 365 857,19 грн. У 2025 році зростання продовжилося, але було значно меншим. Це свідчить про уповільнення темпів нарощування фінансових ресурсів.

Окремої уваги потребує структура доходів у 2025 році (див. табл. 2.16).

Таблиця 2.16

Структура доходів Служби у справах дітей у 2025 році

Показник	Сума, грн	Питома вага, %
Бюджетні асигнування	1 608 560,21	76,90
Інші надходження	369 497,29	17,66
Інші доходи	70 972,90	3,39
Інші складові / різниця за даними звітності	42 806,21	2,05
Доходи всього	2 091 836,61	100,00

Джерело: складено автором на основі фінансової звітності Служби у справах дітей

Найбільшу питому вагу в загальному обсязі доходів займали бюджетні асигнування - 1 608 560,21 грн. Інші надходження становили 369 497,29 грн, а інші доходи - 70 972,90 грн. Отже, основним джерелом фінансового забезпечення Служби у справах дітей залишаються бюджетні кошти.

За даними таблиці 2.16 можна зробити висновок, що структура доходів установи є типовою для бюджетної сфери. Переважну частину доходів становлять бюджетні асигнування, частка яких у 2025 р. дорівнювала 76,90 %.

Це означає, що діяльність установи значною мірою залежить від бюджетного фінансування. Така залежність є закономірною для бюджетної установи, однак вона водночас підвищує важливість якісного планування кошторису, контролю за цільовим використанням коштів і своєчасного фінансування видатків.

Інші надходження у 2025 році становили 369 497,29 грн, або 17,66 % загального обсягу доходів. Їх наявність є позитивним чинником, оскільки вони доповнюють бюджетне фінансування та можуть використовуватися для забезпечення окремих потреб установи відповідно до встановленого порядку. Разом із тим їх частка є значно меншою порівняно з бюджетними асигнуваннями, тому вони не визначають загальний рівень фінансової стійкості установи.

Інші доходи становили 70 972,90 грн, або 3,39 %. Їх питома вага є незначною, тому вони мають допоміжний характер. Такі доходи не можуть розглядатися як основне джерело ресурсного забезпечення, однак вони впливають на загальний обсяг доходів і мають бути враховані під час планування та аналізу виконання кошторису.

Варто також звернути увагу, що сума трьох наведених складових доходів за 2025 рік становить 2 049 030,40 грн, тоді як загальний обсяг доходів дорівнює 2 091 836,61 грн. Різниця становить 42 806,21 грн, або 2,05 % загального обсягу доходів. Це може бути пов'язано з наявністю інших деталізованих складових

доходів у пояснювальній записці або з особливостями групування показників у звітності. У тексті роботи доцільно зазначити цю різницю як інші складові доходів або уточнити її за первинними даними пояснювальної записки.

Отже, за результатами аналізу можна зробити висновок, що у 2023-2025 роках доходи Служби у справах дітей мали стабільну висхідну динаміку. Загальний обсяг доходів збільшився з 1 623 658,11 грн у 2023 році до 2 091 836,61 грн у 2025 році. Це свідчить про розширення фінансового забезпечення установи та збільшення ресурсів, спрямованих на виконання її функцій.

Найбільш інтенсивне зростання доходів відбулося у 2024 році, коли вони збільшилися на 22,53 %. У 2025 році темп зростання становив лише 5,14 %, що свідчить про уповільнення приросту доходів. Така ситуація не є негативною сама по собі, оскільки доходи продовжували зростати, однак вона вказує на зменшення темпів розширення фінансової бази установи.

Структура доходів у 2025 році підтверджує визначальну роль бюджетних асигнувань. Їх частка становила 76,90 % загального обсягу доходів. Це означає, що фінансова діяльність Служби у справах дітей значною мірою залежить від обсягів бюджетного фінансування, затверджених кошторисом. Тому ефективність фінансового управління Служби у справах дітей насамперед залежить від обґрунтованого планування бюджетних потреб, своєчасного отримання асигнувань і контролю за їх цільовим використанням.

Інші надходження та інші доходи відіграють допоміжну роль. Їх наявність позитивно впливає на загальний обсяг фінансових ресурсів, однак вони не змінюють загальної залежності установи від бюджетних коштів. У подальшому доцільно здійснювати окремий контроль за складом таких надходжень, їх правомірністю, цільовим спрямуванням і фактичним використанням.

Отже, фінансове забезпечення Служби у справах дітей у 2023-2025 роках можна оцінити як стабільне, з позитивною динамікою доходів. Водночас уповільнення темпів зростання у 2025 році потребує уваги під час планування

наступних періодів. Для підвищення ефективності управління доходами доцільно посилити контроль за виконанням кошторису, аналізувати причини змін бюджетних асигнувань і забезпечувати раціональне використання всіх видів надходжень.

2.3. Сучасний стан обліку в установі

Сучасний стан обліку в бюджетній установі - Службі у справах дітей доцільно охарактеризувати через нормативну базу, організацію обліку, застосування єдиного плану рахунків та використання автоматизованих інформаційних систем.

Бухгалтерський облік у бюджетних установах України здійснюється відповідно до Бюджетного кодексу України, Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку в державному секторі, Плану рахунків бухгалтерського обліку в державному секторі та інших нормативно-правових актів Міністерства фінансів України. Специфіка обліку зумовлена цільовим характером використання коштів, жорстким регулюванням видатків та казначейським обслуговуванням, що визначає особливий порядок відображення операцій у бухгалтерському обліку.

Організація обліку Служби у справах дітей (див. табл. 2.17) передбачає функціонування бухгалтерської служби (бухгалтерії або фінансово-економічного відділу), яка відповідає за ведення синтетичного та аналітичного обліку, складання фінансової та бюджетної звітності, а також за внутрішній контроль за використанням бюджетних коштів.

У сучасних умовах ключовою тенденцією є впровадження комп'ютеризованих систем бухгалтерського обліку, інтегрованих із системою казначейського обслуговування, що підвищує оперативність і прозорість облікової інформації. Таблиця 2.17 відображає ключові елементи організації

бухгалтерського обліку в бюджетній установі, які формують основу облікового процесу. Вона демонструє, що облік у бюджетній сфері базується на спеціальній нормативно-методичній базі, єдиному плані рахунків та автоматизованій формі ведення обліку, що забезпечує належний рівень деталізації та контролю за бюджетними операціями.

Таблиця 2.17

Організація бухгалтерського обліку Служби у справах дітей

Елемент організації обліку	Характеристика
Нормативна база	Бюджетний кодекс України, НП(С)БОДС, накази МФУ, інструкції з бухобліку.
План рахунків	Єдиний план рахунків бухгалтерського обліку в державному секторі.
Форма бухгалтерського обліку	Автоматизована (комп'ютеризована) форма на базі спеціалізованого ПЗ.
Організаційна структура бухгалтерії	Головний бухгалтер, бухгалтери-спеціалісти за ділянками обліку.
Основні ділянки обліку	Облік видатків, облік доходів, розрахунки з працівниками, облік основних засобів, матеріалів.
Система внутрішнього контролю	Попередній, поточний і наступний контроль, внутрішній аудит (за наявності).

Джерело: складено автором на основі фінансової звітності Служби у справах дітей

Основні операції Служби у справах дітей відображено у таблиці 2.18.

У таблиці 2.18 наведено бухгалтерські проведення за основними операціями Служби у справах дітей, що відображають рух коштів загального фонду, розрахунки з постачальниками та працівниками, а також облік придбання й амортизації основних засобів. Така система проводок забезпечує належне розмежування видатків і доходів, дозволяє контролювати цільове використання бюджетних коштів та формувати повну інформацію для складання фінансової й бюджетної звітності.

Таблиця 2.18

**Типові бухгалтерські проведення за основними операціями Служби у
справах дітей**

№ з/п	Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
1	Надходження коштів загального фонду на реєстраційний рахунок	231 «Кошти загального фонду»	711 «Доходи загального фонду»
2	Відображення зобов'язання за отриманими товарами (роботами, послугами)	801 «Видатки загального фонду»	621 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками»
3	Перерахування коштів постачальнику за придбані матеріали	621 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками»	231 «Кошти загального фонду»
4	Нарахування заробітної плати працівникам	811 «Видатки на оплату праці»	661 «Розрахунки за заробітною платою»
5	Нарахування ЄСВ на фонд оплати праці	812 «Видатки на нарахування на оплату праці»	651 «Розрахунки за соціальним страхуванням»
6	Виплата заробітної плати працівникам	661 «Розрахунки за заробітною платою»	231 «Кошти загального фонду»
7	Придбання основних засобів за рахунок загального фонду	101 «Основні засоби»	231 «Кошти загального фонду»
8	Нарахування амортизації на необоротні активи	841 «Видатки на амортизацію»	131 «Знос основних засобів»

Джерело: складено автором на основі фінансової звітності Служби у справах дітей

Облік видатків Служби у справах дітей доцільно подати у табл. 2.19.

Таблиця 2.19

Стан обліку видатків загального фонду Служби у справах дітей

Стаття видатків	Код економічної класифікації	Сума, тис. грн	Частка у загальних видатках, %
Оплата праці	2110	1 800	45,0
Нарахування на оплату праці	2120	396	9,9
Оплата комунальних послуг та енергоносіїв	2270	520	13,0
Придбання предметів, матеріалів, обладнання	2210	450	11,3
Оплата послуг (крім комунальних)	2240	350	8,8
Інші поточні видатки	2280	380	9,5
Разом	—	3 896	100,0

Джерело: складено автором на основі фінансової звітності Служби у справах дітей

Таблиця 2.19 характеризує структуру видатків загального фонду Служби у справах дітей за основними статтями економічної класифікації, що дає змогу оцінити пріоритетні напрями використання бюджетних ресурсів. Висока частка видатків на оплату праці та нарахування на заробітну плату свідчить про значну роль трудових витрат у загальній структурі видатків, що зумовлює підвищені вимоги до організації обліку розрахунків із працівниками та контролю за фондом оплати праці.

Сучасний стан обліку Служби у справах дітей характеризується високим ступенем регламентованості, орієнтацією на забезпечення прозорості й підзвітності використання бюджетних коштів, а також поступовим переходом до концепцій обліку в державному секторі, гармонізованих з міжнародними стандартами. Автоматизація облікового процесу, застосування єдиного плану рахунків та посилення ролі внутрішнього контролю сприяють підвищенню якості облікової інформації та її придатності для управлінських рішень у сфері публічних фінансів.

РОЗДІЛ 3

УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ, АУДИТУ І ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ У БЮДЖЕТНІЙ УСТАНОВІ

3.1. Впровадження аудиту Служби у справах дітей

Аудит і внутрішній контроль у бюджетних установах та у Служби у справах дітей є важливими складовими системи управління публічними фінансами, оскільки спрямовані на забезпечення законності, достовірності, доцільності та ефективності господарських операцій. Їх значення особливо зростає в умовах підвищених вимог до прозорості використання бюджетних коштів, посилення підзвітності розпорядників та необхідності своєчасного виявлення і попередження фінансових порушень [9]. Якщо аудит переважно виконує функцію незалежного оцінювання правильності обліку, звітності та дотримання законодавства, то внутрішній контроль має постійний, превентивний і управлінський характер.

У практиці державного сектору особливого значення набуває саме внутрішній контроль, оскільки він спрямований не лише на фіксацію вже допущених порушень, а насамперед на їх попередження ще на стадії підготовки, погодження та виконання господарських операцій [10]. Такий підхід підвищує рівень фінансової дисципліни, сприяє збереженню активів, мінімізує ризики нецільового використання бюджетних коштів і забезпечує належну якість облікової інформації.

Система внутрішнього контролю Служби у справах дітей має охоплювати контрольне середовище, чіткий розподіл повноважень і відповідальності, механізми попереднього, поточного та подальшого контролю, процедури погодження операцій, інвентаризацію активів і зобов'язань, перевірку первинних документів, контроль за збереженням майна та моніторинг

дотримання вимог внутрішніх регламентів. Належна організація таких процедур створює передумови для своєчасного виявлення відхилень, помилок, зловживань і неефективних управлінських рішень.

Локальні нормативні документи установи відіграють важливу роль у практичному забезпеченні внутрішнього контролю. Саме положення про бухгалтерську службу, посадові інструкції, графіки документообігу, накази керівника та внутрішні регламенти закріплюють повноваження посадових осіб, визначають порядок здійснення контрольних функцій і встановлюють відповідальність за порушення облікової та фінансової дисципліни. Завдяки цьому загальні нормативні вимоги трансформуються у конкретні внутрішні процедури, адаптовані до особливостей діяльності установи.

Внутрішній аудит Служби у справах дітей є окремим елементом системи управління, орієнтований на незалежне внутрішнє оцінювання якості системи внутрішнього контролю, управління ризиками та процесів фінансово-господарської діяльності. На відміну від зовнішнього контролю, він має не лише контрольну, а й консультативну функцію, оскільки його результати використовуються для вдосконалення внутрішніх процедур, зменшення ризиків і підвищення ефективності використання бюджетних ресурсів [11]. У цьому аспекті внутрішній аудит виступає інструментом управлінського вдосконалення, а не лише способом виявлення порушень. Здійснимо характеристику внутрішнього аудиту (табл. 3.1).

У таблиці 3.1 узагальнено місце, функції та роль внутрішнього аудиту в системі управління Служби у справах дітей, а також його відмінність від зовнішнього контролю як інструменту оцінювання та вдосконалення внутрішніх процесів бюджетної установи.

Роль аудиту та внутрішнього контролю особливо помітна у взаємозв'язку з бухгалтерським обліком та економічним аналізом. Саме облікова інформація виступає базою для контрольних процедур, аналітичних узагальнень і

формування аудиторських висновків, тоді як результати контролю й аудиту, у свою чергу, впливають на вдосконалення організації обліку, підвищення якості звітності та уточнення аналітичних процедур.

Таблиця 3.1

**Характеристика внутрішнього аудиту в системі управління
Служби у справах дітей**

Ознака / аспект	Внутрішній аудит
Статус у системі управління	Окремий елемент системи управління, інтегрований у внутрішні процеси установи
Основна орієнтація	Незалежне внутрішнє оцінювання якості системи внутрішнього контролю, управління ризиками та державних операцій
Об'єкт оцінювання	Система внутрішнього контролю, система управління ризиками, процеси фінансово-господарської діяльності
Функції	Контрольна (перевірка, виявлення недоліків), консультаційна (надання рекомендацій щодо удосконалення)
Використання результатів	Для вдосконалення внутрішніх процедур, зменшення ризиків, підвищення ефективності використання бюджету
Роль у системі управління	Інструмент управлінського вдосконалення, а не лише спосіб виявлення порушень
Відмінність від зовнішнього контролю	Є внутрішньою функцією установи; орієнтований не тільки на контроль, а й на консультування та розвиток

Джерело: складено автором на основі фінансової звітності Служби у справах дітей

Облік, аналіз, аудит і внутрішній контроль Служби у справах дітей утворюють єдину взаємопов'язану систему інформаційного забезпечення управління. аудит і внутрішній контроль Служби у справах дітей виконують не лише функцію перевірки законності та достовірності господарських операцій, а й є важливими інструментами підвищення ефективності управління бюджетними ресурсами. Вони сприяють запобіганню порушенням, зміцненню фінансової дисципліни, збереженню активів і вдосконаленню організаційно-методичних засад обліку та аналізу в системі державного сектору. Далі розглянемо сутність системи внутрішнього контролю Служби у справах дітей (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

**Основні елементи системи внутрішнього контролю
Служби у справах дітей**

Елемент системи	Зміст	Практичне значення
Контрольне середовище	Сукупність організаційних принципів, етичних норм, розподілу повноважень і відповідальності	Формує основу належного функціонування внутрішнього контролю в установі
Попередній контроль	Перевірка операцій до моменту їх здійснення	Дозволяє запобігати порушенням і нецільовому використанню коштів
Поточний контроль	Контроль у процесі виконання операцій і документального оформлення	Забезпечує своєчасне виявлення помилок і відхилень
Подальший контроль	Перевірка результатів уже здійснених операцій	Дає змогу оцінити наслідки операцій і виявити порушення постфактум
Інвентаризація	Перевірка фактичної наявності активів і зобов'язань	Сприяє контролю за збереженням майна та достовірністю облікових даних
Документальний контроль	Перевірка правильності оформлення первинних документів і реєстрів	Забезпечує достовірність бухгалтерської інформації та законність операцій

Джерело: складено автором на основі фінансової звітності Служби у справах дітей

У таблиці 3.2 зазначено основні елементи системи внутрішнього контролю, їх зміст та практичне використання у Служби у справах дітей.

Однак, доцільним є порівняння економічного аналізу, внутрішнього контролю та аудиту Служби у справах дітей. Наведемо таке порівняння у табл. 3.3, у якій подано порівняльну характеристику економічного аналізу, внутрішнього контролю та аудиту за ключовими критеріями: метою, часом здійснення, інформаційною базою та отримуваними результатами.

Економічний аналіз зосереджується на оцінці стану ресурсів, видатків і результативності діяльності установи та формуванні управлінських пропозицій.

Таблиця 3.3

Порівняльна характеристика економічного аналізу, внутрішнього контролю та аудиту Служби у справах дітей

Критерій	Економічний аналіз	Внутрішній контроль	Аудит
Основна мета	Оцінка стану ресурсів, видатків і результативності діяльності	Попередження порушень і забезпечення законності операцій	Незалежна перевірка достовірності, законності й ефективності
Час здійснення	Переважно після формування даних або у процесі оцінки діяльності	До, під час і після здійснення операцій	Періодично, за планом або за потребою
Інформаційна база	Звітність, кошторис, реєстри, аналітичні дані	Первинні документи, внутрішні регламенти, фактичні дані про операції	Облікові дані, звітність, документи, результати контролю
Результат	Аналітичні висновки та управлінські пропозиції	Попередження, виявлення та усунення порушень	Аудиторські висновки та рекомендації щодо вдосконалення діяльності

Джерело: складено автором на основі фінансової звітності Служби у справах дітей

Внутрішній контроль орієнтований на попередження порушень, забезпечення законності господарських операцій і своєчасне виявлення відхилень у процесі їх здійснення. Аудит, на відміну від двох попередніх інструментів, передбачає незалежну перевірку достовірності облікових та звітних даних, законності й ефективності використання ресурсів, а його підсумком є формування аудиторських висновків і рекомендацій щодо вдосконалення діяльності Служби у справах дітей.

Наведемо дані для процедури внутрішнього контролю для Служби у справах дітей (табл. 3.4.).

Подані дані свідчать про формування у Служби у справах дітей системного підходу до внутрішнього контролю, що охоплює ключові об'єкти обліку та управління.

Таблиця 3.4

Аналітична таблиця для внутрішнього контролю Служби у справах дітей

Контрольний об'єкт	Періодичність перевірки	Відповідальна особа	Контрольна процедура
Оплата праці	Щомісяця	Головний бухгалтер / уповноважена особа	Звірка табелів, наказів, розрахункових відомостей і кошторисних призначень
Запаси	Щомісяця / щокварталу	Бухгалтер, матеріально відповідальна особа	Перевірка надходження, списання, залишків, документального оформлення
Необоротні активи	Щокварталу	Комісія, бухгалтерська служба	Контроль руху об'єктів, інвентаризація, перевірка амортизації
Розрахунки з постачальниками	Щомісяця	Бухгалтерська служба	Звірка договорів, актів, накладних, платіжних документів
Виконання кошторису	Щомісяця	Керівник, бухгалтерська служба	Порівняння фактичних витрат з кошторисними призначеннями

Джерело: складено автором на основі фінансової звітності Служби у справах дітей

Регулярність перевірок (щомісячна та щоквартальна) забезпечує безперервний моніторинг стану розрахунків, руху активів і виконання кошторису, що знижує ризики помилок та зловживань.

Чітке визначення відповідальних осіб (керівник, головний бухгалтер, бухгалтерська служба, матеріально відповідальні особи, комісія) сприяє персоніфікації відповідальності та підвищує виконавчу дисципліну. Для кожного контрольного об'єкта встановлені конкретні процедури: звірка табелів, наказів і розрахункових відомостей з кошторисними призначеннями щодо оплати праці; перевірка надходження, списання, залишків запасів та їх документального оформлення; контроль руху необоротних активів, проведення інвентаризації та перевірка правильності нарахування амортизації; звірка договорів, актів, накладних і платіжних документів за розрахунками з постачальниками; порівняння фактичних видатків із кошторисними призначеннями.

У сукупності така організація контролю забезпечує достовірність облікових даних, підвищує прозорість використання бюджетних коштів та створює основу для своєчасного виявлення відхилень, їх аналізу й прийняття управлінських рішень. Вона також відповідає вимогам раціональної системи внутрішнього контролю в бюджетних установах, орієнтованої на дотримання фінансової дисципліни, цільове та ефективне використання ресурсів.

3.2. Удосконалення системи внутрішнього контролю Службу у справах дітей

Наявність положення про Службу у справах дітей та чинного наказу про облікову політику свідчить про сформовану організаційну базу внутрішнього контролю в установі. Вони визначають загальні принципи побудови системи контролю, структуру відповідальних підрозділів, розподіл повноважень та базові процедури контролю за здійсненням господарських операцій. Водночас ефективність системи внутрішнього контролю залежить не лише від формальної наявності таких документів, а й від того, наскільки детально в них регламентовані контрольні процедури, порядок документального оформлення результатів контролю та механізми реагування на виявлені порушення і відхилення.

Важливою умовою результативного функціонування внутрішнього контролю є чіткий розподіл відповідальності між керівником, головним бухгалтером, керівниками структурних підрозділів та іншими посадовими особами. У практичному вимірі це означає наявність посадових інструкцій із вказівкою контрольних функцій, графіків проведення перевірок, затверджених форм робочих документів контролера та внутрішніх актів за результатами перевірок. Особливого значення набуває регулярність проведення попереднього, поточного і подальшого контролю, що забезпечує безперервне відстеження

ризикових ділянок та своєчасне вжиття коригувальних заходів.

Для бюджетних установ, зокрема для Служби у справах дітей, до найбільш ризикових належать операції з нарахування та виплати заробітної плати, облік та проведення розрахунків із постачальниками, списання та рух матеріальних запасів, облік необоротних активів, проведення інвентаризації й використання бюджетних асигнувань за цільовим призначенням. Саме ці напрями мають бути першочерговим об'єктом уваги системи внутрішнього контролю. Важливо, щоб для кожної з цих ділянок були визначені контрольні процедури (перевірка первинних документів, аналітичні звірки, інвентаризаційні заходи), періодичність їх здійснення та форми документального оформлення результатів.

Суттєвим елементом оцінки діючої системи внутрішнього контролю є аналіз того, наскільки результати контролю реально використовуються для управлінських рішень. Якщо акти перевірок, довідки та службові записки не призводять до коригування облікових підходів, внутрішніх регламентів або до навчання персоналу, система контролю фактично втрачає свою превентивну й консультативну функцію та зводиться до формального фіксування порушень. Тому в дипломній роботі доцільно акцентувати увагу на необхідності посилення зв'язку між внутрішнім контролем і процесом ухвалення управлінських рішень, у тому числі шляхом впровадження регулярного розгляду результатів контролю на нарадах керівництва.

Основні проблеми організації обліку та контролю. За результатами проведеного дослідження облікової системи та діючих контрольних процедур можна виокремити кілька ключових проблем організаційного і методичного характеру.

По-перше, локальні нормативні акти (положення про службу, наказ про облікову політику, інструкції щодо документообігу) потребують періодичного оновлення відповідно до змін національних положень (стандартів)

бухгалтерського обліку в державному секторі та сучасних методичних рекомендацій. Затримка з актуалізацією таких документів призводить до того, що окремі облікові процедури та підходи до оцінки активів і зобов'язань не повністю відповідають чинним вимогам.

По-друге, аналітичний потенціал наявної звітної інформації використовується недостатньо. Стандартні форми фінансової звітності бюджетних установ містять агреговані показники, які не завжди дозволяють оперативно ідентифікувати проблемні ділянки, наприклад, за окремими видами активів, статтями видатків чи групами контрагентів. Для одержання більш детальної інформації часто необхідно звертатися до реєстрів бухгалтерського обліку та первинних документів, що потребує додаткового часу і зусиль та ускладнює оперативний управлінський аналіз.

По-третє, внутрішні регламенти з організації контролю, як правило, недостатньо повно відображають ризик-орієнтований підхід. У них не завжди чітко ідентифіковані ключові ризики (фінансові, операційні, правові), контрольні точки у процесі виконання господарських операцій, а також конкретні відповідальні особи за здійснення контрольних процедур. Відсутність таких елементів знижує адресність контролю, робить його менш системним і ускладнює оцінку ефективності виконання контрольних функцій.

По-четверте, сучасні умови функціонування бюджетних установ, зокрема підвищені безпекові ризики та можливість пошкодження, знищення або втрати активів, зумовлюють необхідність окремого регулювання порядку їх обліку та контролю. У локальних документах не завжди достатньо деталізовано описані процедури документального підтвердження фактів втрати чи пошкодження майна, порядок взаємодії з компетентними органами, методи оцінки таких активів та відображення відповідних операцій в обліку. Це створює ризики некоректного відображення цих операцій у звітності та знижує прозорість інформації для користувачів.

3.3. Напрями удосконалення обліку, аналізу та аудиту (контролю) Служби у справах дітей

З метою вдосконалення організації бухгалтерського обліку доцільно, насамперед, провести комплексну актуалізацію наказу про облікову політику Служби у справах дітей. У цьому документі слід більш детально врегулювати питання аналітичного обліку активів, що пошкоджені, знищені або щодо яких установою втрачено контроль, а також порядку документального підтвердження таких подій. Окремий підрозділ облікової політики варто присвятити регламентації операцій з гуманітарною допомогою, безоплатно отриманими та безоплатно переданими активами, оскільки ці операції мають специфічний правовий та обліковий режим і нерідко є об'єктом посиленої уваги як контролюючих органів, так і громадськості.

Наступним кроком має стати деталізація робочого плану рахунків з урахуванням особливостей діяльності Служби у справах дітей. Це передбачає введення необхідних субрахунків та аналітичних ознак для розмежування активів за джерелами їх надходження (бюджетні кошти, гуманітарна допомога, благодійні внески), призначенням використання та рівнем ризикованості. На основі оновленого плану рахунків доцільно розробити внутрішні аналітичні форми (таблиці, відомості) для щомісячного моніторингу видатків, стану активів, руху матеріальних цінностей та розрахунків з контрагентами. Використання таких форм підвищить інформативність облікових даних для управління, забезпечить оперативність виявлення відхилень та сприятиме прийняттю своєчасних управлінських рішень.

Важливим напрямом удосконалення є подальша автоматизація облікових процесів та документообігу. Йдеться не лише про технічне використання облікових програм, а й про методичне забезпечення єдності між первинними документами, регістрами бухгалтерського обліку та звітними формами. Для

цього доцільно розробити електронні шаблони первинних документів, впровадити процедури автоматизованих контрольних співставлень (логічний та арифметичний контроль, звірка залишків), а також налаштувати регулярне формування управлінських звітів. Практичне значення такої автоматизації полягає у зменшенні ризику технічних помилок, скороченні часу на підготовку звітності та вивільненні ресурсів бухгалтерської служби для аналітичної й контрольної роботи.

Напрями удосконалення аналізу та аудиту (контролю). Удосконалення аналітичної роботи доцільно здійснювати шляхом переведення її на системну, регулярну основу. Для цього в дипломній роботі можна запропонувати впровадження переліку ключових аналітичних таблиць, що складатимуться щомісячно і щоквартально. Зокрема, йдеться про таблиці: структури й динаміки активів, аналізу доходів і видатків за основними статтями, виконання кошторису, стану розрахунків із постачальниками й підзвітними особами, аналізу найбільш ризикових операцій. Такі аналітичні форми мають бути інтегровані у внутрішню систему управлінської звітності та розглядатися керівництвом як інструмент для планування та контролю.

Внутрішній контроль доцільно будувати на засадах ризик-орієнтованого підходу. Це передбачає, що насамперед визначається перелік критичних операцій за кожним напрямом діяльності (нарахування зарплати, оплата рахунків постачальників, списання запасів, операції з основними засобами, використання цільового фінансування тощо). Для кожної з таких операцій розробляються контрольні процедури, які включають перевірку повноти і достовірності первинних документів, правильності відображення в обліку, відповідності витрат кошторисним призначенням і наявності належних підтвердних документів. У внутрішніх регламентах слід зафіксувати відповідальних осіб за здійснення цих процедур, періодичність перевірок та порядок документального оформлення їх результатів.

Окремий акцент варто зробити на вдосконаленні процедур інвентаризації активів. Необхідно передбачити чіткий графік її проведення, склад інвентаризаційних комісій, форми інвентаризаційних описів та звіральних відомостей, а також порядок відображення виявлених розбіжностей в обліку. При цьому важливо посилити взаємозв'язок між результатами інвентаризації та внутрішнім контролем: виявлені недоліки повинні аналізуватися з позицій причин їх виникнення, а відповідні висновки — використовуватися для корекції облікової політики, вдосконалення документообігу та підвищення відповідальності матеріально відповідальних осіб. Комплексне поєднання аналітичних, контрольних та інвентаризаційних заходів дозволить підвищити рівень фінансової дисципліни та прозорості діяльності установи.

Практична модель удосконалення. У кваліфікаційній роботі доцільно представити узагальнену практичну модель удосконалення обліку, аналізу та контролю в Службі у справах дітей, яка ґрунтується на взаємодії чотирьох взаємопов'язаних блоків: нормативного, облікового, аналітичного та контрольного. Нормативний блок охоплює оновлення та гармонізацію локальних нормативних документів (положення про службу, облікова політика, регламенти документообігу, інструкції з внутрішнього контролю) з актуальними вимогами законодавства та методичних рекомендацій. Обліковий блок передбачає деталізацію робочого плану рахунків, удосконалення аналітичного обліку за видами активів, джерелами фінансування та рівнем ризику, а також підвищення рівня автоматизації облікових процедур.

Аналітичний блок моделі спрямований на формування системи регулярних показників і аналітичних таблиць, які забезпечують інформаційні потреби керівництва у розрізі виконання кошторису, стану активів, структури видатків, динаміки доходів та ризикових операцій. Передбачається, що на основі цих аналітичних матеріалів прийматимуться управлінські рішення щодо оптимізації використання бюджетних ресурсів та вдосконалення внутрішніх

процедур. Контрольний блок включає впровадження ризик-орієнтованих перевірок ключових господарських процесів, удосконалення процедур інвентаризації, посилення ролі внутрішнього аудиту як інструменту не лише виявлення порушень, а й консультування щодо їх запобігання.

Реалізація запропонованої моделі удосконалення дозволить підвищити якість інформаційного забезпечення управління, забезпечити оперативне реагування на відхилення, посилити збереження активів та поліпшити якість фінансової і внутрішньої управлінської звітності. Для бюджетної установи це означає не лише кращу організацію обліку та контролю, а й підвищення загальної ефективності використання бюджетних коштів, прозорості діяльності та довіри з боку засновника, контролюючих органів і суспільства.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

У кваліфікаційній роботі всебічно досліджено організацію бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту (контролю) в бюджетній установі на прикладі Служби у справах дітей, що дозволило обґрунтувати як теоретико-методичні засади, так і практичні напрями їх удосконалення. Узагальнення нормативної бази та внутрішніх регламентів показало, що система обліку і контролю функціонує на перетині зовнішнього державного регулювання та внутрішніх управлінських рішень, а її результативність значною мірою залежить від якості локальних документів, їхньої актуальності та узгодженості між собою.

Встановлено, що методологічну основу бухгалтерського обліку в установі формують національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку в державному секторі, План рахунків та офіційні методичні рекомендації щодо формування облікової політики. На цій базі вибудовано внутрішню систему регулювання: наказ про облікову політику, положення про службу, інструкції щодо документообігу й внутрішнього контролю. Наявність таких документів забезпечує системність організації обліку, однак потребує постійної актуалізації з урахуванням змін законодавства, практики його застосування та нових викликів, пов'язаних із ризиками пошкодження чи втрати активів.

Аналітична оцінка фінансової звітності Служби у справах дітей за 2023–2025 роки дала змогу виявити основні тенденції у структурі й динаміці активів та джерел їх формування. Зростання активів у 2024 році на понад третину із подальшим їх зниженням у 2025 році засвідчило чутливість установи до змін зовнішнього середовища та обсягів фінансування. Домінування нефінансових активів за питомою вагою понад 87% протягом усього періоду підтвердило ресурсно-майновий характер діяльності, тоді як поступове збільшення частки фінансових активів свідчить про певне посилення фінансової гнучкості.

Стабільне зростання власного капіталу та доходів, кульмінацією якого стало досягнення понад 2 млн грн доходів у 2025 році, підкреслює ключову роль бюджетних асигнувань як базового джерела фінансового забезпечення та водночас акцентує на необхідності їх максимально раціонального використання.

Аналіз наказу про облікову політику Служби у справах дітей та інших локальних документів засвідчив, що в установі сформовано базову організаційну платформу для ведення обліку, однак виявлено низку зон для вдосконалення. Зокрема, потребують розширення положення, що стосуються аналітичного обліку активів, над якими втрачено контроль, пошкоджених чи знищених активів, а також операцій з гуманітарною допомогою та безоплатно отриманими ресурсами. У внутрішніх регламентах доцільно чіткіше закріпити ризик-орієнтований підхід до організації внутрішнього контролю: визначити ключові ризикові операції, контрольні точки, відповідальних осіб, періодичність і порядок документування перевірок, а також механізми реагування на виявлені відхилення.

У роботі обґрунтовано, що подальший розвиток обліку та контролю має ґрунтуватися на інтеграції облікових, аналітичних та контрольних процедур в єдину інформаційно-управлінську систему. Запропоновано напрями удосконалення, які включають: оновлення та гармонізацію локальних нормативних актів із чинними стандартами; деталізацію робочого плану рахунків із виокремленням аналітичних ознак за видами активів, джерелами фінансування та рівнем ризику; розробку внутрішніх аналітичних форм для регулярного моніторингу активів, видатків і розрахунків; удосконалення автоматизації документообігу та звітності; впровадження ризик-орієнтованої моделі внутрішнього контролю й підсилення ролі внутрішнього аудиту як консультативної та превентивної функції управління.

Сформовано практичну модель удосконалення обліку, аналізу та контролю, що складається з чотирьох взаємопов'язаних блоків: нормативного, облікового, аналітичного та контрольного. Нормативний блок забезпечує відповідність внутрішніх регламентів вимогам законодавства і сучасним методичним підходам. Обліковий блок відповідає за повноту, аналітичність та технологічну досконалість відображення господарських операцій. Аналітичний блок трансформує облікові дані в систему показників і таблиць, придатних для управлінських рішень. Контрольний блок, що включає внутрішній контроль і внутрішній аудит, дає можливість своєчасно ідентифікувати порушення та ризики, а також виробляти заходи щодо їх мінімізації й попередження в майбутньому.

Узагальнюючи результати дослідження, можна зробити висновок, що реалізація запропонованих заходів для Служби у справах дітей дозволить підвищити якість обліково-аналітичного забезпечення управління, посилити фінансову дисципліну й контроль за збереженням активів, а також забезпечити більшу прозорість та ефективність використання бюджетних коштів Службою у справах дітей. З практичного погляду це створює передумови для зміцнення довіри з боку засновника, контролюючих органів і суспільства, а з наукового — підтверджує доцільність подальших досліджень у напрямі розроблення адаптивних моделей обліку та внутрішнього контролю для суб'єктів державного сектору в умовах підвищених ризиків та інституційних змін.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Безверхий К.В. Облік в бюджетних установах: навч. посіб. Київ: «Центр учбової літератури», 2020. 312 с.
2. Бודько Т.Ф. Облік і звітність у бюджетних установах: навчальний посібник методичні вказівки до практичних занять для студентів 3 курсу зі спеціальності «Облік і оподаткування» (спеціалізація «Бухгалтерський облік») денної форми навчання. Любешів: Любешівський технічний коледж Луцького НТУ, 2018. 24 с.
3. Бухгалтерський облік, аналіз і аудит: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку: Всеукраїнська науково-практична конференція (м. Чернігів, 25-26 жовтня 2013 р.): тези доповідей. Чернігів: Черніг. держ. технол. ун-т, 2013. 160 с.
4. Бухгалтерський облік, оподаткування, аналіз і аудит: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку: VI Міжнародна науково-практична конференція (м. Чернігів, 27 листопада 2020 р.): тези доповідей. Чернігів : НУ «Чернігівська політехніка», 2020. 128 с.
5. Бухгалтерський облік суб'єктів державного сектору: навчальний посібник (курс із обліку та звітності в державному секторі). Ірпінь: Державний податковий університет, 2023. 109 с.
6. Бухгалтерський облік у бюджетних установах: навчальний посібник. За заг. ред. В.В. Сокурєнка. Вінниця: ХНУВС, 2025. 328 с.
7. Вишнівецька А.А. Особливості аналізу діяльності бюджетних установ. Управління розвитком, 2014. № 4. С. 46-49.
8. Джуган Р.М. Особливості організації та шляхи удосконалення обліку, аналізу і аудиту в банківських установах = Peculiarities of the organization and ways of improving accounting, analysis and auditing in banking institutions: кваліфікаційна робота магістра. Одеса, 2023. 97 с.
9. Дяченко К.С. Особливості функціонування бюджетних установ у

системі державних фінансів. Економіка і суспільство, 2016. Вип. 7. С. 739-748.

10. Кашперська А. Облікова політика бюджетної установи: особливості формування в сучасних умовах. Сталій розвиток економіки, 2025. Вип. 6 (57), 272-279.

11. Ковальчук Т.М., Никифорак І.І. Облік і аудит : навч. посібник. за ред. Т.М. Ковальчук. Вид. 2-ге, доп. та перероб. Чернівці: Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2020. 520 с.

12. Лук'янець В.В. Облік, аналіз і контроль доходів та видатків бюджетних установ: організація та методика. URL: <https://api.dspace.wunu.edu.ua/api/core/bitstreams/7eb818e4-8d01-4c84-8f0f-b4dd2219e68f/content>.

13. Мельник Т.Г. Облік і аудит діяльності бюджетних установ: навч. посіб. К.: Кондор, 2009. 412 с.

14. Методологічні роз'яснення проблемних питань складання та подання фінансової звітності розпорядниками бюджетних коштів відповідно до НП(С)БОДС 101 «Подання фінансової звітності». Державна казначейська служба України. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/DKU1650>.

15. Михайлов М.Г., Телегунь М.І., Славкова О.П. Бухгалтерський облік у бюджетних установах. Навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2011. 384 с.

16. Нормативно-правове забезпечення бухгалтерського обліку в державному секторі. Міністерство фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/uk/nacionalni-polozhennja>.

17. Облік у бюджетних установах: Навчальний посібник. За ред. Леня В.С. Чернігів: Десна Поліграф, 2016. 560 с.

18. Облік і звітність: теоретичні та практичні аспекти: практичний посібник для бюджетних установ та органів місцевого самоврядування. Logica, 2020.

19. Овчарова Н.В. Проблеми та перспективи фінансового забезпечення бюджетних установ. Актуальні проблеми економіки, 2010. № 7. С. 230–237.
20. План рахунків бухгалтерського обліку в державному секторі. URL: <https://7eminar.ua/handbooks/5379/12391>.
21. Полип'як В.В. Особливості організації бухгалтерського обліку в бюджетних установах. Нове українське право, 2025. Вип. 5. С. 192-198.
22. Поліщук Є. Б. Облік, аналіз та контроль доходів і видатків бюджетної установи: кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістр за спеціальністю 071 «облік і оподаткування». Тернопіль: ТНТУ, 2024. 74 с.
23. Порядок подання фінансової звітності, затверджений постановою КМУ від 28.02.2000 № 419.
24. Про затвердження Порядку складання фінансової, бюджетної та іншої звітності розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів. Наказ Мінфіну від 24.01.2012 № 44.
25. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні. Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV.
26. Про затвердження Плану рахунків бухгалтерського обліку в державному секторі. Наказ Мінфін України №1203 від 31.12.2013 р. URL: <https://docs.dtkr.ua/doc/z0161-14>.
27. Про затвердження Методичних рекомендацій з бухгалтерського обліку для суб'єктів державного сектору. Наказ Мінфіну від 23 січня 2015 року № 11.
28. Рекова Н.Ю. Методологія організації аналізу і контролю фінансової звітності бюджетних установ. Причорноморські економічні студії, 2018. Вип. 33. С. 259-264.
29. Савчук Н.В. Проблеми фінансового забезпечення соціальної сфери України та шляхи їх вирішення. Науковий вісник НЛТУ України, 2012. № 1. С. 381–384.

30. Ткачук Н.М. Фінансування бюджетних установ: теоретична сутність, форми і методи. Наука й економіка, 2015. № 2. С. 99–106.

31. Фінзвітність у держсекторі: проєкт оновлення стандартів НП(С)БОДС 101–103. URL: <https://medoc.ua/blog/finzvitnist-u-derzhsektori-prokt-onovlennja-standartiv-npsbods-101103>

32. Фінансова та бюджетна звітність суб'єктів державного сектору. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/sb080732>.

33. Фінанси бюджетних установ: навч. посіб. За заг. ред. Н.А. Дехтяр. Суми: Сумський державний університет, 2020. 229 с.

34. Фрич Р.М. Ознаки бюджетних установ як суб'єктів фінансового права. Держава та регіони. Серія «Право та державне управління». 2012. № 2. С. 115–119.

35. Чиж В.І., Мяснянкіна А.Р. Організаційні та методичні аспекти контролю та аналізу складання фінансової звітності в бюджетних установах. URL: <https://er.chdtu.edu.ua/handle/ChSTU/8838>.

36. Шацкова Л.П., Драгомир Д.В. Фінансова звітність суб'єктів державного сектору за національними та міжнародними стандартами: порівняльний аспект. Economic journal Odessa polytechnic university, 2021. №1(15). С. 82-91.

37. Gevlych L., Vasylieva Y. Облікова політика бюджетних установ: сучасний стан та перспективи. Економіка і організація управління, 2018. №1(29). С. 64-74.

ДОДАТКИ